

NARODOWY
BANK POLSKI

20 stycznia 2022 r.

SORBNET2

Zasady funkcjonowania systemu

*zgodnie z Zasadami przekazywania informacji przez
podmioty infrastruktury rynku finansowego*

Spis treści

Wykaz skrótów i pojęć	3
1. Wstęp	5
2. Ogólne informacje o systemie SORBNET2	7
2.1. Ogólny opis systemu SORBNET2	7
2.2. Ramy prawne i regulacyjne	8
2.3. Architektura systemu i operacje	9
3. Opisowa informacja o spełnianiu poszczególnych zasad	11
3.1. Zasada 1: Podstawa prawna	11
3.2. Zasada 2: Zarządzanie	13
3.3. Zasada 3: Ramy kompleksowego zarządzania ryzykiem	15
3.4. Zasada 4: Ryzyko kredytowe	16
3.5. Zasada 5: Zabezpieczenie	17
3.6. Zasada 7: Ryzyko płynności	18
3.7. Zasada 8: Ostateczność rozrachunku	22
3.8. Zasada 9: Rozrachunek pieniężny	23
3.9. Zasada 13: Zasady i procedury dotyczące niewykonania zobowiązań przez uczestników	23
3.10. Zasada 15: Ogólne ryzyko prowadzenia działalności	25
3.11. Zasada 16: Ryzyko powiernicze i inwestycyjne	26
3.12. Zasada 17: Ryzyko operacyjne	26
3.13. Zasada 18: Wymogi w zakresie dostępu i uczestnictwa	28
3.14. Zasada 21: Sprawność i skuteczność	30
3.15. Zasada 22: Procedury i standardy wymiany informacji	31
3.16. Zasada 23: Ujawnianie zasad, kluczowych procedur i danych rynkowych	34
4. Wykaz ogólnodostępnych zasobów	38

Wykaz skrótów i pojęć

A2A	<i>Application-to-Application</i> – forma bezpośredniego połączenia uczestnika z modułem centralnym systemu SORBNET2; wymaga posiadania przez uczestnika własnej aplikacji wewnętrznej współpracującej z systemem
BIC	<i>Business Identifier Code</i> (zgodnie z normą ISO 9362:2009) – nadawany przez SWIFT międzynarodowy kod umożliwiający jednoznaczny identyfikację instytucji finansowej i niefinansowej. Jest to jawny, stały i niezmienny kod danej instytucji.
CCP	Central Counter-Party – osoba prawna, która działa pomiędzy kontrahentami kontraktów będących w obrocie na co najmniej jednym rynku finansowym, stając się nabywcą dla każdego sprzedawcy i sprzedawcą dla każdego nabywcy
CUG SORBNET2	Utworzona w systemie SWIFT dedykowana grupa użytkowników systemu SORBNET2 (Closed User Group), w ramach której możliwa jest wymiana zleceń płatniczych realizowanych w systemie SORBNET2. Lista uczestników CUG SORBNET2 jest umieszczana na stronie www.nbp.pl w zakładce dedykowanej systemowi SORBNET2
Elixir	System rozliczeń netto płatności detalicznych w złotych prowadzony przez KIR S.A.
Express Elixir	System rozliczeń płatności natychmiastowych w złotych prowadzony przez KIR S.A.
IRF	Infrastruktura Rynku Finansowego – w niniejszym dokumencie IRF należy rozumieć jako system SORBNET2
KDPW S.A.	Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.
KDPW_CCP S.A.	Izba rozliczeniowa, która prowadzi rozliczenia transakcji na instrumentach finansowych z zastosowaniem mechanizmów pozwalających na systemowe obniżenie ryzyka niewywiązania się stron ze zobowiązań wynikających z zawartych transakcji
kdpw_stream	System depozytowo-rozliczeniowy KDPW S.A. zapewniający pełną obsługę rozliczeń i rozrachunku transakcji dla szerokiej gamy instrumentów finansowych
KGU SORBNET2	Krajowa Grupa Użytkowników systemu SORBNET2 – powołana przy ZBP grupa robocza składająca się z przedstawicieli krajowego środowiska bankowego dedykowana analizie zagadnień związanych z systemem SORBNET2 (grupa obejmuje banki, KIR S.A., KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.)
KIR S.A.	Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego
KSKOK	Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa
MMS2	Moduł monitorujący systemu SORBNET2
MT	Przyjęty w SWIFT standard dla komunikatów płatniczych i informacyjnych
MX	Przyjęty w SWIFT standard dla komunikatów XML

NBP	Narodowy Bank Polski
PAR-SORBNET2	System informatyczny stanowiący platformę analityczno-raportową systemu SORBNET2
PFMIs	<i>Principles for financial market infrastructures</i> - Zasady dotyczące infrastruktury rynków finansowych. Dokument CPSS-IOSCO (obecnie CPMI-IOSCO) przy Banku Rozrachunków Międzynarodowych z kwietnia 2012 r.
RSP	Rada ds. Systemu Płatniczego, organ opiniodawczo-doradczy przy Zarządzie NBP. Jej podstawowym celem jest koordynacja działań NBP, Związku Banków Polskich, działających na polskim rynku banków oraz innych instytucji krajowych związanych z systemem płatniczym.
RTGS	<i>Real-Time Gross Settlement System</i> – system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym
SKARBNET4	System rejestracji bonów skarbowych i bonów pieniężnych NBP, w którym są prowadzone przez NBP rachunki i konta depozytowe tych bonów oraz realizowane operacje na papierach wartościowych
SORBNET	System Obsługi Rachunków Banków w złotych prowadzony przez NBP do dnia 7 czerwca 2013 r. (został zastąpiony przez system SORBNET2)
SORBNET2	System Obsługi Rachunków Banków w złotych prowadzony przez NBP – następca systemu SORBNET – działający od dnia 10 czerwca 2013 r.
SPUT	Specyfikacja Poziomu Usług Teleinformatycznych dla Portfela Usług Systemu Płatniczego. Dokument wewnętrzny NBP regulujący sprawy dotyczące eksploatacji i utrzymania usług z Portfela Usług Systemu Płatniczego, w tym systemu SORBNET2.
SWG SORBNET2	Specyfikacja Wymagań Gestora Systemu SORBNET2
SWIFT	<i>Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication</i> - Stowarzyszenie na Rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej
TARGET2	System rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym (RTGS) dla dokonywania, w pieniądzu banku centralnego, rozrachunku płatności w euro, składający się z krajowych komponentów, prowadzonych przez poszczególne banki centralne z krajów UE, stosownie do ram prawnych dotyczących systemu TARGET2
TARGET2-NBP	Polski komponent systemu TARGET2
U2A	<i>User-to-Application</i> – forma dostępu uczestnika do modułu monitorującego systemu SORBNET2 (MMS2) z wykorzystaniem przeglądarki internetowej
UE	Unia Europejska
Umowa SORBNET2	Umowa uczestnictwa w systemie SORBNET2
ZBP	Związek Banków Polskich

1. Wstęp

Narodowy Bank Polski w dniu 10 czerwca 2013 r. uruchomił system płatności wysokokwotowych SORBNET2, stanowiący główny kanał wymiany krajowych wysokokwotowych zleceń międzybankowych w złotych.

W systemie SORBNET2 prowadzone są rachunki bieżące banków oraz dokonywany jest rozrachunek międzybankowy typu RTGS (ang. *Real-Time Gross Settlement* - rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym) dla płatności w złotych. System ten zastąpił działający od 1996 r. system SORBNET.

W systemie tym rozliczane są przede wszystkim operacje polityki pieniężnej, transakcje międzybankowe z rynku finansowego i zlecenia klientowskie, a także odbywa się rozrachunek innych systemów płatności oraz systemów rozliczeniowych, takich jak Elixir oraz Express Elixir, których operatorem jest KIR S.A. Dla Express Elixiru prowadzony jest w SORBNET2 specjalny rachunek powierniczy gromadzący środki pieniężne banków.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. uczestnikami systemu SORBNET2 byli:

- NBP,
- 46 banków komercyjnych,
- KSKOK,
- KIR S.A.,
- KDPW S.A.,
- KDPW_CCP S.A.

W 2021 roku w systemie SORBNET2 zrealizowano ogółem 4 627 846 zleceń (18 220 średnio dziennie) o łącznej wartości 121,4 bln zł (średnio dziennie 477,9 mld zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia wyniosła 26,2 mln zł.

System SORBNET2 jest kluczowym elementem polskiego systemu płatniczego, który umożliwia sprawny i wydajny przepływ pieniądza w gospodarce. Podstawową zaletą jego wykorzystania z punktu widzenia klienta, zarówno indywidualnego, jak i instytucjonalnego, jest szybkość i bezpieczeństwo realizacji zlecenia. Z uwagi na fakt, iż zlecenia przyjmowane są w sposób ciągły, od wysłania zlecenia przez bank zleceniodawcy do odebrania go przez bank odbiorcy mija czas nie dłuższy niż kilka minut. Inną ważną zaletą systemu jest brak ograniczeń co do kwoty zlecenia, co umożliwia regulowanie wzajemnych zobowiązań pomiędzy osobami fizycznymi i podmiotami gospodarczymi zgodnie z istniejącym zapotrzebowaniem.

Właścicielem i operatorem systemu SORBNET2 jest NBP, który dba o jego rozwój, zapewnia jego obsługę prawną oraz sprawuje nadzór nad jego funkcjonowaniem. Dla najważniejszych kwestii związanych z funkcjonowaniem systemu SORBNET2 ostatecznym organem decyzyjnym jest Zarząd NBP. Za obsługę techniczną i serwis systemu SORBNET2 odpowiada NBP. Przygotowanie niniejszego dokumentu przez NBP, jako operatora systemu płatności SORBNET2, stanowi realizację 23 Zasady PFMI *Ujawnianie zasad, kluczowych procedur i danych rynkowych*, która m.in. nakłada na operatora infrastruktury rynku finansowego

obowiązek opracowania, w oparciu o *Ramy ujawniania informacji przez infrastruktury rynków finansowych*¹, i podania do publicznej wiadomości informacji nt. zasad jej funkcjonowania (tzw. *Disclosure framework*).

W pierwszej części dokumentu zawarto ogólne informacje nt. systemu SORBNET2, w tym jego opis i obsługiwane rynki, ramy prawne i regulacyjne oraz przedstawiono architekturę systemu i rodzaje przeprowadzanych w nim operacji. W dalszej części przedstawiono zaś opisową informację o spełnianiu przez system poszczególnych zasad PFMI. Przyjęto założenie, że treść dokumentu będzie poddawana weryfikacji co dwa lata.

¹ Principles for financial market infrastructures: Disclosure framework and Assessment methodology, CPSS-IOSCO, 2012, BIS.

2. Ogólne informacje o systemie SORBNET2

2.1. Ogólny opis systemu SORBNET2

System SORBNET2 jest najważniejszym polskim systemem płatności realizującym funkcje związane z obsługą rozrachunków międzybankowych w złotych przeprowadzanych na prowadzonych w NBP rachunkach bieżących banków oraz na rachunkach prowadzonych dla systemów zewnętrznych (KIR S.A., KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.). W systemie prowadzone są także inne rachunki uczestników, w tym m.in. rachunki depozytów i kredytów udzielanych bankom, oraz rachunki rezerwy obowiązkowej (dla banków nie będących uczestnikami systemu SORBNET2) oraz rachunki własne NBP.

System SORBNET2 jest systemem typu RTGS, co oznacza, że zlecenia płatnicze realizowane są zgodnie z zasadą rozrachunku brutto (przetwarzanie zleceń pojedynczo, tj. bez ich wzajemnego kompensowania) oraz w czasie rzeczywistym (przetwarzanie zleceń na bieżąco w ciągu dnia, a nie w wyznaczonych momentach dnia).

Transakcje

Rozrachunki przeprowadzane w systemie SORBNET2 wynikają z realizacji zleceń płatniczych wystawianych przez uczestników tego systemu w szczególności z następujących tytułów:

- operacji na międzybankowym rynku pieniężnym,
- operacji na rynku papierów wartościowych (w tym zleceń KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.),
- operacji na międzybankowym rynku walutowym,
- rozrachunku wynikającego z wymiany zleceń płatniczych dokonywanej za pośrednictwem KIR S.A. w systemie Elixir,
- operacji z bankiem centralnym, m. in z tytułu:
 - zakupu i sprzedaży przez uczestnika krajowych znaków pieniężnych w NBP,
 - rozliczenia przez NBP odsetek, prowizji i opłat od uczestników systemu, itp.

Uczestnictwo

Warunkiem uczestnictwa w systemie SORBNET2 jest spełnienie określonych wymagań prawnych, technicznych i organizacyjnych. Zgodnie z postanowieniami zarządzenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych (Dziennik Urzędowy NBP z 2013 r., pozycja 9²), uczestnikami systemu SORBNET2 mogą być:

- NBP,
- Banki inne niż NBP,
- podmioty zarządzające systemem zewnętrznym,
- banki centralne innych państw,
- Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa,
- Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

System SORBNET2 oferuje jeden typ uczestnictwa w systemie, tj. uczestnictwo bezpośrednie. Banki nieposiadające rachunku bieżącego w systemie SORBNET2 mogą rozliczać się przez inny bank, który

² <http://dzu.nbp.pl/eDziennik/Compatible/Details?Oid=28>

posiada rachunek bieżący w tym systemie pełniąc, dla danego banku rolę banku-korespondenta w systemie SORBNET2.

Dane statystyczne

W 2021 roku w systemie SORBNET2 zrealizowano 0,2 mln zleceń międzybankowych oraz 4,4 mln zleceń klientowskich. Łączna wartość zrealizowanych zleceń międzybankowych wyniosła 79,1 bln zł (stanowiąc 65,2% obrotów systemu), natomiast łączna wartość zrealizowanych zleceń klientowskich wyniosła blisko 42,2 bln zł (stanowiąc 34,8% obrotów systemu). Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2, jakie miały miejsce w 2021 r., przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Liczba i wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w 2021 roku.

	2021 r.			
	Liczba zleceń	Udział %	Wartość zleceń (w bln zł)	Udział %
OGÓŁEM	4 627 846	100%	121,39	100%
1/ W tym:				
=> międzybankowe	243 181	5,25%	79,14	65,20%
=> klientowskie	4 384 665	94,75%	42,25	34,80%
2/ W tym:				
=> zlecenia banków	4 332 799	93,62%	41,46	34,16%
=> zlecenia KIR	30 209	0,65%	2,75	2,27%
=> zlecenia KDPW i KDPW_CCP	68 973	1,49%	4,90	4,03%
=> zlecenia NBP	195 865	4,23%	72,28	59,54%
Średnia dzienna liczba zleceń	18 220			
Średnie dzienne obroty			477,9 mld zł	
Średnia wartość jednego zlecenia			26,2 mln zł	

Źródło: Opracowanie własne, NBP

2.2. Ramy prawne i regulacyjne

Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 1 oraz pkt 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim, jednym z podstawowych zadań NBP jest organizowanie rozliczeń pieniężnych oraz kształtowanie warunków niezbędnych dla rozwoju systemu bankowego. Równocześnie, zgodnie z art. 51 ust. 1 tej ustawy, NBP

zobowiązany jest do prowadzenia rachunków banków. Powyższe zobowiązanie NBP realizuje m.in. poprzez otwieranie i prowadzenie rachunków banków w systemie SORBNET2.

Dokumentacja prawna systemu SORBNET2 składa się z aktów prawnych NBP oraz umów zawartych między NBP a uczestnikami systemu. Do ww. aktów prawnych NBP należą zarządzenie Nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych oraz uchwała Nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski (Dziennik Urzędowy NBP z 2013 r., poz. 8, z późn. zm.³).

Umowy zawarte między NBP a uczestnikami systemu określają zasady uczestnictwa w systemie SORBNET2 oraz zasady prowadzenia przez NBP w systemie SORBNET2 rachunków bankowych dla poszczególnych podmiotów, w tym w szczególności każda z nich określa: przedmiot i zakres umowy, procedurę ubiegania się o uczestnictwo, zobowiązania stron, podmioty upoważnione do wystawiania zleceń płatniczych w systemie SORBNET2, rodzaje operacji dokonywanych przez upoważnione podmioty, zasady składania i realizacji zleceń płatniczych, zasady monitorowania rachunku, zasady odpowiedzialności stron i zasady bezpieczeństwa systemu, zasady wypowiedzenia umowy oraz zamknięcia rachunku. Przedmiotowe umowy zobowiązują również do przestrzegania wymagań określonych w „Specyfikacji funkcjonalnej systemu SORBNET2 dla uczestników” wraz z załącznikami.

2.3. Architektura systemu i operacje

Z punktu widzenia infrastruktury informatycznej system SORBNET2 składa się z:

- modułu centralnego systemu SORBNET2 (MCS2), za pośrednictwem którego obsługiwane są rachunki uczestników systemu oraz inne rachunki (własne NBP),
- modułu monitorującego systemu SORBNET2 (MMS2) umożliwiającego monitorowanie rachunku własnego uczestnika systemu SORBNET2 oraz zarządzanie zleceniami płatniczymi.

Komunikacja w systemie SORBNET2 jest oparta o sieć i standardy określonych komunikatów SWIFT. W celu wymiany komunikatów w systemie, na poziomie SWIFT ustanowiona została dedykowana grupa użytkowników systemu SORBNET2 (CUG SORBNET2).

System SORBNET2 zapewnia uczestnikom możliwość monitorowania rozliczeń i obsługę kolejki zleceń. Funkcjonalność ta jest opcjonalna i dostępna w dwóch wariantach:

- tryb U2A – przez MMS2 udostępniający odpowiednie ekrany,
- tryb A2A – polegający na połączeniu wewnętrznej aplikacji uczestnika bezpośrednio z MMS2 z wykorzystaniem sieci i wybranych usług SWIFTNet.

System SORBNET2 działa we wszystkie dni operacyjne, tj. od poniedziałku do piątku, poza dniami ustawowo wolnymi od pracy w godzinach 7.30 – 18.00⁴. Godzinami granicznymi dla zleceń klientów są godzina 16.00 (dla zleceń przesłanych z wykorzystaniem komunikatu MT103(+) lub MT202COV) oraz godzina 16.15 (dla zleceń przesłanych z wykorzystaniem komunikatu MT202). Zlecenia międzybankowe są obsługiwane do godziny 18.00. Standardowo w każdym dniu operacyjnym przeprowadzane są sesje

³ <http://dzu.nbp.pl/eDziennik/Compatible/Details?Oid=26>

⁴ W dniach 24 grudnia i ostatniego dnia operacyjnego roku system działa w godzinach 7.30.-16.00.

rozrachunkowe systemu Elixir oraz sesje rozrachunkowe systemu kdpw_stream, zgodnie z ich uzgodnionymi harmonogramami. W systemie SORBNET2 dokonywany jest również rozrachunek zleceń z systemu SKARBNET4.

Do podstawowych obszarów działalności systemu SORBNET2 należą:

- prowadzenie i obsługa rachunków uczestników oraz rachunków własnych NBP,
- przeprowadzanie rozrachunku międzybankowego (w tym obsługa zleceń płatniczych oraz plików rozliczeniowych Elixir),
- realizacja operacji przeprowadzanych przez uczestników z bankiem centralnym,
- monitorowanie rozrachunku przez uczestników, zarządzanie płynnością, zarządzanie kolejką zleceń,
- prowadzenie ksiąg rachunkowych (księgi pomocniczej SORBNET2).

Dostawcą usług sieciowych dla systemu SORBNET2 jest międzynarodowa sieć telekomunikacyjna SWIFT. Zapewnia on niezawodność sieci poprzez zagwarantowanie dostępu do awaryjnych łączy. Niemniej w sytuacjach awaryjnych system SORBNET2 zapewnia możliwość przekazywania przez uczestników pilnych międzybankowych zleceń z wykorzystaniem dwóch rodzajów dróg awaryjnych (poza siecią SWIFT).

Dla systemu SORBNET2 opracowano sposób postępowania w przypadku wystąpienia różnych sytuacji awaryjnych.

Architektura systemu i sposób jego działania przedstawione są w dokumentacji systemu (specyfikacji funkcjonalnej systemu oraz specyfikacjach technicznych).

3. Opisowa informacja o spełnianiu poszczególnych zasad dotyczących infrastruktury rynków finansowych

Listę zasad, które dotyczą systemów płatności, oraz listę zasad mających zastosowanie do systemu SORBNET2 przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Lista zasad, które dotyczą systemów płatności oraz zasad mających zastosowanie do systemu SORBNET2

Zasady dotyczące systemów płatności	Zasady dotyczące systemu SORBNET2
1. Podstawa prawna	Tak
2. Zarządzanie	Tak
3. Ramy kompleksowego zarządzania ryzykiem	Tak
4. Ryzyko kredytowe	Tak
5. Zabezpieczenie	Tak
7. Ryzyko utraty płynności	Tak
8. Ostateczność rozrachunku	Tak
9. Rozrachunki pieniężne	Tak
12. Systemy rozrachunku oparte na wymianie wartości	Nie dotyczy
13. Zasady i procedury dotyczące niewykonania zobowiązań przez uczestników	Tak
15. Ogólne ryzyko prowadzenia działalności	Tak
16. Ryzyko powiernicze i inwestycyjne	Tak
17. Ryzyko operacyjne	Tak
18. Wymogi w zakresie dostępu i uczestnictwa	Tak
19. Porozumienia w sprawie uczestnictwa pośredniego	Nie dotyczy
21. Wydajność i skuteczność	Tak
22. Procedury i standardy wymiany informacji	Tak
23. Podawanie do publicznej wiadomości zasad, kluczowych procedur i danych rynkowych	Tak

3.1. Zasada 1: Podstawa prawna

IRF powinna posiadać wystarczająco ugruntowane, jednoznaczne i przejrzyste oraz możliwe do wyegzekwowania podstawy prawne dotyczące każdego istotnego aspektu działalności we wszystkich właściwych jurysdykcjach.

Istotne znaczenie dla funkcjonowania systemu SORBNET2 mają akty prawne rangi ustawowej, w szczególności:

- ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim, zwana dalej ustawą o NBP,
- ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe,

- ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami, zwana dalej ustawą o ostateczności rozrachunku.

Dodatkowo ramy prawne systemu SORBNET2 określają w szczególności:

- akty prawne NBP, tj.:
 - zarządzenie nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP poz. 21),
 - uchwała nr 9/2013 Zarządu NBP z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski,
 - uchwała nr 29/2014 Zarządu NBP z dnia 5 czerwca 2014 r. w sprawie prowizji i opłat bankowych stosowanych przez Narodowy Bank Polski,
- umowy zawarte między NBP a uczestnikami systemu.

W przypadku systemu SORBNET2 istotne aspekty materialne funkcjonowania tego systemu, wymagające wysokiego stopnia pewności prawnej, to: kwestia ostateczności rozrachunku, postępowanie w przypadku upadłości uczestnika oraz kwestie dotyczące zabezpieczenia kredytów udzielanych w związku z zapewnieniem płynności uczestników w tym systemie.

Z punktu widzenia każdego z materialnych aspektów funkcjonowania systemu SORBNET2, jak również uczestników tego systemu, zastosowanie ma tylko jedna jurysdykcja - system ten działa w oparciu o przepisy prawa polskiego.

System SORBNET2 jest systemem, w którym rozrachunek odbywa się na bazie brutto w pieniądzu banku centralnego. Zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy o ostateczności rozrachunku, do systemu SORBNET2 jako systemu prowadzonego przez NBP zastosowanie mają przepisy o ostateczności rozrachunku. W związku z tym system ten został notyfikowany do Europejskiego Urzędu Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych jako tzw. *designated system*, do którego mają zastosowanie przepisy o ostateczności rozrachunku, zgodnie z dyrektywą 98/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 maja 1998 r. w sprawie zamknięcia rozliczeń w systemach płatności i rozrachunku papierów wartościowych. Ww. podstawy prawne zapewniają wysoki stopień pewności w odniesieniu do ostateczności transakcji, w tym transakcji inicjowanej przez niewypłacalnego uczestnika.

Moment wprowadzenia zlecenia do systemu SORBNET2 oraz jego nieodwołalność reguluje zarządzenie Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych oraz postanowienia umów SORBNET2 zawartych między NBP a uczestnikami systemu. Ww. podstawy prawne zapewniają wysoki stopień pewności w odniesieniu do ostateczności transakcji.

W systemie SORBNET2 przeprowadzany jest także rozrachunek wyników rozliczeń dokonywanych w prowadzonym przez KIR S.A. systemie płatności detalicznych Elixir, w prowadzonym przez KDPW S.A. systemie *kdpw_stream* oraz w prowadzonym przez NBP systemie SKARBNET4. Zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy o ostateczności rozrachunku, do wszystkich systemów rozrachunku papierów wartościowych, w tym także do systemu prowadzonego przez KDPW S.A., zastosowanie mają przepisy dotyczące ostateczności

rozrachunku. Na podstawie tej samej ustawy, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów w sprawie określenia systemów, w których istnieje ryzyko systemowe, wydanym na podstawie ww. ustawy, zasady dotyczące ostateczności rozrachunku mają również zastosowanie do systemu Elixir.

NBP dokłada wszelkiej staranności, aby zasady, procedury oraz umowy dotyczące systemu SORBNET2 były zgodne z właściwym prawem i przepisami. Akty prawne regulujące funkcjonowanie systemu SORBNET2 zostały przygotowane, skonsultowane zarówno wewnętrznie, jak i zewnętrznie oraz uchwalone zgodnie z wewnętrznymi regulacjami obowiązującymi w NBP. Konsultacje zewnętrzne ze środowiskiem bankowym na etapie tworzenia ww. aktów prawnych zostały przeprowadzone za pośrednictwem ZBP. W procesie konsultacji brały również udział KIR S.A. oraz KDPW S.A., jako potencjalni uczestnicy systemu SORBNET2. W sytuacji konieczności wprowadzenia zmian do obecnie obowiązującej uchwały lub zarządzenia są one również konsultowane ze środowiskiem bankowym. W przypadku umów SORBNET2 zmiany do systemu SORBNET2 są uzgadniane na etapie zgłaszania zmian przez środowisko bankowe i NBP, a następnie w razie konieczności uwzględniane w przepisach umownych.

Ścisłe stosowanie wyżej opisanych procedur w procesie przygotowywania, konsultowania i zatwierdzania dokumentacji prawnej systemu SORBNET2 zapewnia wysoki stopień pewności co do faktu, że zasady, procedury i umowy nie zostaną unieważnione, uchylone ani zawieszane. Do chwili sporządzenia niniejszego dokumentu nie miało miejsca orzeczenie przez jakikolwiek sąd, że którekolwiek działania czy ustalenia dotyczące SORBNET2 w ramach jego zasad i procedur są nieegzekwowalne.

Akty prawne rangi ustawowej oraz akty prawne NBP są publikowane, natomiast wewnętrzne regulaminy NBP nie są podawane do publicznej wiadomości. Przyczyny określonego działania i jego podstawy prawne są zazwyczaj wyjaśniane w pismach wysyłanych do uczestników systemu SORBNET2 z wyprzedzeniem w stosunku do podjętego działania. Forami informacyjnymi w tym zakresie są KGU SORBNET2 oraz RSP.

Poza ww. aktami prawnymi i umowami z uczestnikami zasady uszczegóławiające szereg aspektów związanych z bieżącym funkcjonowaniem systemu określone zostały w dokumentacji funkcjonalnej systemu (w tym w Specyfikacji funkcjonalnej systemu SORBNET2 dla uczestników).

Zgodnie z postanowieniami umowy SORBNET2, wszelkie spory wynikające z umowy, przed skierowaniem ich na drogę rozstrzygnięcia przez Arbitraż Międzybankowy KIR S.A., jeżeli uczestnik systemu SORBNET2 jest uczestnikiem KIR S.A. lub Sąd Polubowny, rozstrzygane są przy wykorzystaniu procedury wyjaśniającej określonej w umowie.

3.2. Zasada 2: Zarządzanie

IRF powinna poczynić ustalenia dotyczące zarządzania, które są jasne i przejrzyste, wspierają bezpieczeństwo i efektywność jej funkcjonowania, a także stabilność szerszego systemu finansowego, inne aspekty istotne z punktu widzenia interesu publicznego oraz cele odpowiednich interesariuszy.

Ze względu na fakt, iż właścicielem systemu SORBNET2 jest NBP, w kwestiach związanych z zasadami zarządzania mają zastosowanie przepisy Ustawy o NBP oraz wewnętrzny regulamin organizacyjny NBP.

Obsługą systemu SORBNET2 zajmuje się Departament Systemu Płatniczego NBP, który jako komórka organizacyjna NBP bezpośrednio podlega Członkowi Zarządu NBP. Departament ten zajmuje się obsługą operacyjną systemu, zagadnieniami prawnymi SORBNET2, jego rozwojem oraz sprawuje nadzór nad tym systemem. Kluczowe dla systemu SORBNET2 decyzje są podejmowane w porozumieniu z Zarządem NBP, który jako organ NBP, posiada ustawową delegację do okresowej oceny obiegu pieniężnego i rozliczeń pieniężnych oraz obrotu dewizowego. Jednocześnie Dyrekcja Departamentu Systemu Płatniczego NBP pozostaje organem decyzyjnym dla większości zagadnień związanych z bieżącym funkcjonowaniem systemu SORBNET2.

Dla systemu SORBNET2 zostały wyznaczone zarówno cele jakościowe, jak i ilościowe.

Do celów jakościowych należą:

- minimalizacja ryzyka systemowego w systemie płatniczym,
- usprawnienie obrotu płatniczego i zwiększanie jego bezpieczeństwa.

Wyżej wymienione cele jakościowe stanowią realizację zadań NBP związanych z organizowaniem rozliczeń pieniężnych, w szczególności pod kątem wzmocnienia funkcjonalności i efektywności polskiego systemu płatniczego oraz jego dostosowywania do wymogów obowiązujących w UE. Cele te są realizowane w systemie SORBNET2 m.in. poprzez:

- przeprowadzanie rozrachunków międzybankowych w złotych na rachunkach bieżących banków,
- przeprowadzanie rozrachunków międzybankowych w złotych na rachunkach bankowych prowadzonych dla systemów zewnętrznych,
- prowadzenie rachunków banków,
- prowadzenie rachunków innych podmiotów.

Cele ilościowe dotyczą przede wszystkim dostępności i wydajności systemu. Definiują wymagania ilościowe co do dostępności systemu, liczby i czasu przetwarzania zleceń oraz określają inne parametry techniczne systemu. Raz na kwartał tworzony jest raport nadzorczy porównujący wartości założone z rzeczywistymi, który jest przedstawiany do wiadomości Zarządowi NBP. Kwestie te opisano w rozdziale *Sprawność i skuteczność*.

Ustawa o NBP określa obszary działalności Prezesa NBP i Zarządu NBP oraz kwestie związane z ewentualnym konfliktem interesów członków Zarządu, jednakże nie ma w niej bezpośredniego odniesienia do zadań Zarządu NBP związanych z funkcjonowaniem systemu SORBNET2. NBP dokonuje cyklicznych (w cyklach półrocznych) ocen funkcjonowania systemu płatniczego, w tym systemu SORBNET2, które przekazywane są do zaopiniowania RSP oraz do zatwierdzenia Zarządowi NBP, po czym są publikowane na stronie internetowej NBP.

Zarządzanie ryzykiem w NBP prowadzone jest w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania Ryzykiem w NBP. Zagadnienie to zostało opisane w rozdziale *Ramy kompleksowego zarządzania ryzykiem*.

Zagadnienia związane z kierunkiem zmian oraz istotnymi kwestiami związanymi z funkcjonowaniem systemu SORBNET2 podlegają analizie i konsultacji w ramach RSP. Członkowie Rady są informowani

o bieżącym funkcjonowaniu systemu, opiniują przedstawione przez NBP propozycje zmian oraz kierunki rozwoju, a także mogą występować z własnymi wnioskami i propozycjami.

W celu usystematyzowania procesu podejmowania decyzji związanych z rozwojem systemu SORBNET2 oraz zapewnienia jego zgodności z oczekiwaniami uczestników, NBP wprowadził procedurę zarządzania zmianami w systemie. Procedura ta zakłada cykliczne wdrażanie kolejnych wersji systemu SORBNET2 (raz w roku w okresie maj-czerwiec), w której kluczową rolę w procesie określania zakresu wprowadzanych zmian przypisuje się uczestnikom systemu, zarówno zewnętrznym (tj. bankom, KSKOK, KIR S.A., KDPW S.A., KDPW_CCP S.A.), jak i wewnętrznym NBP (tj. departamentom NBP).

3.3. Zasada 3: Ramy kompleksowego zarządzania ryzykiem

IRF powinna dysponować solidnym systemem zarządzania ryzykiem, pozwalającym na kompleksowe zarządzanie ryzykiem prawnym, kredytowym, płynności, operacyjnym oraz innymi rodzajami ryzyka.

System SORBNET2 podlega obowiązującym w NBP ramom zarządzania ryzykiem. W szczególności obejmuje on identyfikowanie, pomiar, monitorowanie i zarządzanie ryzykiem w systemie SORBNET2 w ramach procesów biznesowych składających się na funkcjonowanie tego systemu.

Spośród zdefiniowanych przez NBP rodzajów ryzyka finansowego, z systemem SORBNET2 jako systemem płatności teoretycznie związane jest finansowe ryzyko kredytowe i finansowe ryzyko płynności. System ten jest jednak systemem RTGS, w którym obciążenie i uznanie odpowiednich rachunków następuje praktycznie równocześnie, a rozrachunek płatności jest dokonywany wyłącznie pod warunkiem posiadania przez stronę obciążaną na jej rachunku odpowiednich środków. Zatem w systemie SORBNET2 finansowe ryzyko kredytowe praktycznie nie występuje. Ponadto, system SORBNET2 został uznany za systemowo ważny, toteż jego uczestnicy są dodatkowo zabezpieczeni przed skutkami zmaterializowania się tego rodzaju ryzyka, zgodnie z przepisami ustawy o ostateczności rozrachunku. Ryzyko kredytowe dla NBP mogłoby istnieć w związku z kredytem technicznym, udzielanym przez NBP bankom. Kredyt ten jest jednak w pełni zabezpieczony papierami wartościowymi (z uwzględnieniem tzw. *haircut*), przewłaszczonymi na rzecz NBP (operacja repo).

Generalnie, w systemie SORBNET2 ryzyko strategiczne i finansowe, w tym finansowe ryzyko płynności, są pochodnymi ryzyka operacyjnego. Ryzyko płynności w systemie SORBNET2 zostało szczegółowo omówione w rozdziale *Ryzyko płynności*, zaś ryzyko operacyjne w rozdziale *Ryzyko operacyjne*.

Miarą skuteczności polityki, procedur i systemów zarządzania ryzykiem w odniesieniu do systemu SORBNET2 są pomiary ryzyka, obserwacja pracy systemu i zachowań uczestników, zaś w sensie negatywnym – obserwacja incydentów i postępowanie z nimi.

Uczestnicy są zobowiązani do zarządzania ryzykiem na mocy umowy SORBNET2. Wymuszają je zarówno zasada funkcjonowania systemu, zgodnie z którą zlecenie jest realizowane tylko wówczas, gdy bank ma na swoim rachunku dostateczne do tego środki, jak i narzędzia systemowe, wskazane w ww. umowie. Umożliwiają one bankowi:

- monitorowanie stanu realizacji zleceń płatniczych,

- monitorowanie salda swojego rachunku,
- monitorowanie dyspozycji dotyczących wprowadzania blokad na rozrachunek systemu Elixir, rozrachunek systemu kdpw_stream i rozrachunek systemu prowadzonego przez KDPW_CCP,
- zarządzanie kolejką zleceń.

Kwestie bezpieczeństwa i postępowania w sytuacjach awaryjnych uregulowane są również w umowie SORBNET2. Stosunki uczestników z ich klientami pozostają całkowicie w gestii uczestników systemu.

Ryzyko w systemie SORBNET2 jest identyfikowane na podstawie analizy zasad pracy systemu, obserwacji pracy systemu i jego otoczenia oraz rejestrowania i analizy incydentów. Ponadto, NBP śledzi postępy prac w tej dziedzinie na świecie. W szczególności analizowane są dostępne informacje nt. ryzyka w innych systemach RTGS, zwłaszcza w systemie TARGET2 z uwzględnieniem faktu, że w systemie TARGET2, w odróżnieniu od systemu SORBNET2, korzysta się z outsourcingu.

Dotychczas w systemie SORBNET2 za najważniejsze ryzyko uznano operacyjne, w tym zwłaszcza technologiczne ryzyko teleinformatyczne. Technologiczne ryzyko teleinformatyczne jest monitorowane na bieżąco, głównie poprzez obserwację bieżącej pracy systemu, incydentów i szczegółową, zgodną z odpowiednią procedurą, analizę okoliczności i warunków, w jakich incydenty nastąpiły. Stosownie do wyników tych analiz podejmowane są odpowiednie działania zaradcze.

Dodatkowo odpowiednie klauzule zawarte są w umowach ze SWIFT i z uczestnikami. Obejmują one zarówno wymagania dotyczące bezpieczeństwa informacji, jak i postępowanie w sytuacjach awaryjnych. NBP opracował plany awaryjne, które są weryfikowane dwa razy do roku zarówno pod względem technologicznym, jak i logistycznym.

Miarą skuteczności narzędzi do zarządzania ryzykiem jest liczba przypadków jego zmaterializowania się. Ww. narzędzia okazały się dotychczas skuteczne i wystarczające. Dodatkowo, miarą skuteczności narzędzi stosowanych do zapewnienia bezpieczeństwa informacji są wyniki analizy ryzyka bezpieczeństwa informacji, dokonywanej przez NBP w odniesieniu do systemu SORBNET2, nie rzadziej niż raz na 24 miesiące.

3.4. Zasada 4: Ryzyko kredytowe

IRF powinna skutecznie dokonywać pomiaru, monitorować i zarządzać ekspozycjami kredytowymi wobec uczestników oraz tymi wynikającymi z płatności, rozliczeń i procesów rozrachunkowych. IRF powinna utrzymywać środki finansowe wystarczające na pełne pokrycie ekspozycji kredytowej wobec poszczególnych uczestników z zachowaniem wysokiego poziomu zaufania. Ponadto CCP zaangażowany w czynności o bardziej złożonym profilu ryzyka lub o znaczeniu systemowym w wielu jurysdykcjach powinien utrzymywać dodatkowe środki finansowe, wystarczające do pokrycia wielu możliwych scenariuszy warunków skrajnych, które powinny obejmować m.in. niewykonanie zobowiązań przez dwóch uczestników oraz ich podmioty powiązane, które mogłyby potencjalnie skutkować dla CCP największą łączną ekspozycją kredytową w skrajnych, lecz prawdopodobnych warunkach rynkowych. Wszyscy pozostali CCP powinni utrzymywać dodatkowe środki finansowe, wystarczające do pokrycia wielu możliwych scenariuszy warunków skrajnych, które powinny obejmować m.in. niewykonanie zobowiązań przez

uczestnika oraz jego podmioty powiązane, które mogłyby potencjalnie skutkować dla CCP największą łączną ekspozycją kredytową w skrajnych, lecz prawdopodobnych warunkach rynkowych.

System SORBNET2 jest systemem typu RTGS, dlatego system nie generuje ryzyka kredytowego dla uczestników. Zgodnie z postanowieniami Zarządzenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych, uczestnikami systemu SORBNET2 mogą być tylko podmioty podlegające właściwemu nadzorowi. Ponadto, warunkiem uczestnictwa w systemie SORBNET2 podmiotu jest uznanie przez NBP sytuacji finansowej tego podmiotu za prawidłową. Dodatkowo NBP, dokonując oceny sytuacji finansowej podmiotu ubiegającego się o uczestnictwo, może wystąpić do właściwego organu nadzorczego o przekazanie informacji, w tym danych, opinii i analiz, na temat sytuacji finansowej tych podmiotów.

Ekspozycja NBP na ryzyko kredytowe ze strony uczestników mogłaby wynikać z faktu, że NBP udziela kredytu technicznego i lombardowego. Oba te kredyty są jednak zabezpieczone odpowiednimi papierami wartościowymi. W przypadku kredytu technicznego prawną formą zabezpieczenia jest repo, zaś przy kredycie lombardowym ma zastosowanie zastaw. Papiery stanowiące zabezpieczenia są wyceniane z uwzględnieniem haircut. Powyższe względy sprawiają, że ryzyko kredytowe ze strony uczestników zostało wyeliminowane. Bardziej szczegółowym kwestiom w tym zakresie został poświęcony rozdział *Zasada 5: Zabezpieczenie*.

W systemie SORBNET2 monitorowane są salda rachunków uczestników w ciągu dnia. Do monitorowania własnego salda zobligowani są uczestnicy na mocy umowy SORBNET2. Ma to na celu nie tyle ograniczanie ryzyka kredytowego, które de facto nie występuje, ale raczej ograniczanie ryzyka płynności. Monitorowana jest również terminowość spłaty kredytów przez uczestników. Te narzędzia pośrednio pozwalają na oszacowanie kondycji uczestnika w aspekcie jego płynności śróddziennej, a w dalszej perspektywie mogłyby być przydatne do oceny jego sytuacji finansowej. W przypadku niespłacenia przez uczestnika systemu SORBNET2 kredytu technicznego jest on przekształcany w kredyt overnight, oprocentowany wg stopy kredytu lombardowego, zabezpieczony odpowiednimi papierami wartościowymi. Przewłaszczając papiery i zbywając je, NBP odzyskuje pożyczone środki wraz z odsetkami przewidzianymi przez NBP dla kredytu lombardowego (patrz także rozdział *Zabezpieczenie*).

3.5. Zasada 5: Zabezpieczenie

IRF wymagająca zabezpieczenia w celu zarządzania własną ekspozycją kredytową lub ekspozycją kredytową swoich uczestników powinna przyjąć zabezpieczenie o niskim ryzyku kredytowym, ryzyku płynności oraz ryzyku rynkowym. IRF powinna także ustalić i odpowiednio egzekwować konserwatywne współczynniki redukcji wartości (ang. haircuts) oraz limity koncentracji.

Kryteria dla papierów wartościowych mogących stanowić zabezpieczenie kredytu lombardowego i technicznego określone zostały przez Zarząd NBP i opublikowane na stronie: www.nbp.pl⁵.

Kredyty lombardowy jest udzielany pod zastaw papierów wartościowych nominowanych w złotych zdeponowanych w systemie SKARBNET4 lub w KDPW SA oraz pod zastaw papierów wartościowych

⁵ <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/dzienne/zabezpieczenia.htm>

nominowanych w walutach obcych w relacji do ich wartości nominalnej. Kredyt techniczny zabezpieczony jest poprzez przeniesienie na NBP praw z papierów wartościowych nominowanych w złotych zdeponowanych w systemie SKARBNET4 lub w KDPW SA w relacji do ich wartości rynkowej w przypadku bonów skarbowych i obligacji skarbowych notowanych na fixingu oraz w relacji do wartości nominalnej w przypadku pozostałych dopuszczonych do kredytu papierów wartościowych. Monitorowanie adekwatności wysokości zabezpieczenia dokonywane jest codziennie w oparciu o ceny rynkowe papierów stanowiących zabezpieczenie. Ponadto, dokonywane są kwartalne analizy ryzyka w operacjach służących dostarczeniu płynności krajowemu sektorowi bankowemu oraz okresowo przeprowadzana jest kompleksowa analiza metod zarządzania tym ryzykiem.

Zgodnie z regulacjami NBP, podstawą ustalenia wysokości zabezpieczenia w kredytach lombardowym jest wartość nominalna papierów wartościowych nominowanych w złotych pomniejszona wskaźnikiem obniżonej wartości haircut lub wartość nominalna papierów wartościowych nominowanych w walutach obcych pomniejszona wskaźnikiem obniżonej wartości haircut oraz przeliczona po kursie walutowym, ogłaszanym przez NBP, z poprzedniego dnia. Natomiast podstawą ustalenia wysokości kredytu technicznego jest wartość rynkowa w przypadku bonów skarbowych i obligacji skarbowych fixingowych pomniejszona wskaźnikiem obniżonej wartości haircut oraz wartość nominalna papierów wartościowych pomniejszona wskaźnikiem obniżonej wartości haircut. Dominujący rodzaj przyjmowanych zabezpieczeń stanowią obligacje skarbowe, dla których są regularnie dostępne ceny rynkowe. Zgodnie z postanowieniami Uchwały Zarządu NBP w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków kredytem lombardowym oraz kredytem w ciągu dnia operacyjnego przez NBP”, kwota kredytów lombardowego i technicznego ustalana jest, w zależności od rodzaju przyjętego zabezpieczenia, wg określonych wzorów.

Aktualne regulacje NBP nie dopuszczają możliwości wykorzystania zabezpieczeń w innym celu niż zaspokojenie roszczeń NBP z tytułu braku spłaty kredytu w terminie. Kwestie te są uregulowane w Uchwale Zarządu NBP w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków kredytem lombardowym oraz kredytem w ciągu dnia operacyjnego przez Narodowy Bank Polski” oraz w Uchwale Zarządu NBP w sprawie wprowadzenia „Regulaminu prowadzenia przez Narodowy Bank Polski rachunków i kont depozytowych bonów skarbowych i bonów pieniężnych NBP w systemie SKARBNET4 oraz przeprowadzania w tym systemie operacji na papierach wartościowych”.

Informacje wynikające z bieżącego monitoringu umożliwiają adekwatne reagowanie i wprowadzanie stosownych zmian. Zarządzanie i monitoring prowadzone są w systemie informatycznym SKARBNET4 poprzez wdrożenie odpowiednich funkcjonalności, w tym działanie algorytmów dotyczących adekwatności zabezpieczenia w stosunku do udzielonej płynności w czasie rzeczywistym. Ponadto, dyżurujący pracownicy odpowiedzialni za monitorowanie zabezpieczeń monitorują jednocześnie poprawność działania systemu i podejmują odpowiednie kroki w sytuacji stwierdzenia jakichkolwiek nieprawidłowości stosując procedury awaryjne. Zasady ww. zarządzania i monitoringu regulują: Specyfikacja Wymagań Gestora systemu SKARBNET4, procedury wewnętrzne, porozumienia i umowy zawarte z KDPW S.A.

3.6. Zasada 7: Ryzyko płynności

IRF powinna skutecznie mierzyć, monitorować i zarządzać swoim ryzykiem płynności. IRF powinna utrzymywać środki płynne we wszystkich odpowiednich walutach, wystarczające do rozrachunku

zobowiązań płatniczych tego samego dnia oraz, odpowiednio, śróddziennych i wielodniowych, z dużą pewnością, w przypadku wielu potencjalnych scenariuszy warunków skrajnych, które powinny obejmować w szczególności niewykonanie zobowiązań przez uczestnika oraz jego podmioty powiązane, które mogłyby skutkować dla IRF największym łącznym zobowiązaniem płynnościowym w skrajnych, lecz prawdopodobnych warunkach rynkowych.

System SORBNET2 jest systemem RTGS i realizuje zlecenia do wysokości środków dostępnych na rachunku uczestnika, co sprawia, że ryzyko płynności jest zminimalizowane. A zatem ryzyko płynności w tym systemie wynika jedynie z występowania tego rodzaju ryzyka po stronie uczestnika systemu.

Kwestie związane z zarządzaniem ryzykiem płynności przez uczestników reguluje Umowa SORBNET2, która nakłada na uczestników określone zobowiązania dotyczące zapewnienia odpowiedniego poziomu płynności umożliwiającego realizację zleceń. W szczególności uczestnik ma obowiązek zapewnić na swoim rachunku bieżącym środki pieniężne wystarczające na pokrycie swoich zobowiązań.

Rola NBP w zakresie zarządzania ryzykiem płynności koncentruje się na wsparciu uczestników w procesie zarządzania płynnością oraz jej monitorowania na bieżąco i ex post.

System oferuje uczestnikom następujące narzędzia wspierające proces zarządzania płynnością:

- Mechanizm kolejki zleceń oczekujących na realizację, służący zminimalizowaniu ryzyka braku realizacji zleceń i redukujący zapotrzebowanie uczestników na płynność.
- Zlecenia wprowadzone do systemu, na realizację których brakuje środków, kierowane są do kolejki zleceń oczekujących na realizację. Zlecenia mogą pozostawać w kolejce na dany dzień operacyjny maksymalnie do końca tego dnia. W przypadku niezapewnienia przez uczestnika do końca dnia operacyjnego odpowiedniej wysokości środków, niezrealizowane zlecenie jest automatycznie odrzucane przez system w procedurze zamknięcia dnia (otrzymuje status „odrzucone”).
- Możliwość blokowania środków na rachunku bieżącym dedykowanych na rozrachunek sesji systemów zewnętrznych (Elixir i kdpw_stream).
- Możliwość blokowania i odblokowania przez uczestnika środków na dowolny cel w ramach tzw. blokady bankowej.
- Mechanizm wielostronnego nettowania płatności między uczestnikami, który jest uruchamiany automatycznie sześć razy w ciągu dnia. Polega na realizacji wszystkich zleceń znajdujących się w danej chwili w kolejce pod warunkiem posiadania wystarczających środków wynikających z możliwości ich wzajemnej wielostronnej kompensacji (rozliczenia płatności na zasadzie netto). Oznacza to, iż w przypadku, gdy uczestnik nie posiada wystarczających środków na swoim rachunku bieżącym w systemie SORBNET2, a potencjalne rozliczenie wzajemnych zleceń między uczestnikami nie spowoduje ujemnego salda na żadnym rachunku bieżącym, to wszystkie zlecenia oczekujące w kolejce w momencie uruchomienia mechanizmu zostaną rozliczone. W procesie tym nie jest stosowana zasada FIFO.
- Moduł Monitorujący SORBNET2 (moduł MMS2) stanowiący narzędzie umożliwiające monitorowanie przez uczestników rachunku własnego i przeprowadzanych na nim rozliczeń oraz zarządzanie kolejką zleceń własnych. Funkcjonalność modułu udostępniona jest uczestnikom opcjonalnie, z możliwością wykorzystania dwóch wariantów:

- trybu U2A (User-to-Application), jako wariantu podstawowego, w którym moduł MMS2 udostępnia odpowiednie ekrany (dostęp z wykorzystaniem przeglądarki internetowej),
- trybu A2A (Application-to-Application), jako wariantu zaawansowanego, wymagającego połączenia wewnętrznej aplikacji uczestnika bezpośrednio z modulem MMS2 z wykorzystaniem sieci SWIFT oraz odpowiednich usług SWIFTNet (przeprowadzenia prac dostosowawczych do obsługi określonych komunikatów informacyjnych MX).

W ramach modułu MMS2 oferowane są następujące funkcjonalności:

- możliwość podglądu bieżącej pozycji płynności (saldo na rachunkach własnych uczestnika oraz zleceń uznaniowych i obciążeniowych),
- zarządzanie kolejką zleceń, tj. możliwość usunięcia zlecenia z kolejki, przesunięcia zlecenia na koniec lub początek kolejki, zmiana priorytetu zlecenia, zmiana wskazanego czasu jego realizacji,
- możliwość ustanawiania blokad środków na rozrachunek sesji systemów zewnętrznych (Elixir i kdpw_stream) oraz zarządzanie tymi blokadami (zmniejszenie, zwiększenie, znoszenie blokady).
- System oferuje możliwość zdefiniowania szczegółów dotyczących realizacji zlecenia, tj.:
 - możliwość nadania zleceniu określonego priorytetu; możliwe jest wskazanie jednego z następujących trzech priorytetów:
 - H (highly urgent) – zlecenie bardzo pilne,
 - U (urgent) – zlecenie pilne,
 - N (normal) – zlecenie normalne,
 - możliwość wskazania w zleceniu daty i/lub czasu jego realizacji w systemie, tj. określenie dla zlecenia:
 - daty jego realizacji (maksymalnie do 5 dni operacyjnych naprzód),
 - najwcześniejszego czasu jego realizacji w systemie.
- Uczestnik ma możliwość skorzystania z oferowanych przez NBP narzędzi wspomagających płynność (kredyt techniczny, a w konsekwencji braku jego spłaty – kredyt overnight, kredyt lombardowy).

W ramach monitorowania przez NBP przepływów płynności realizowanych w systemie SORBNET2 oraz aktywności uczestników, w module centralnym systemu (MCS2) zostały zdefiniowane odpowiednie role dedykowane różnym kategoriom użytkownika, wynikające z pełnionych przez danego użytkownika funkcji w systemie.

W systemie na bieżąco (w module MCS2) oraz ex post (z wykorzystaniem systemu PAR-SORBNET2) wykonywana jest analiza wskaźników płynności takich jak saldo bieżące na rachunkach banków, obroty na rachunkach, czasy realizacji sesji Elixir, wykorzystanie kredytu technicznego, analiza kolejki i czasów realizacji zleceń, skala zleceń odrzuconych.

Źródła płynności dla uczestników w systemie SORBNET2 to: saldo na rachunku, wpływy z tytułu uznania rachunku uczestnika przez innych uczestników, wynik rozrachunku (saldo uznaniowe) systemów zewnętrznych, możliwość skorzystania z oferowanych przez NBP narzędzi wspomagających płynność (kredyt techniczny⁶ oraz kredyt lombardowy).

⁶ A w przypadku braku jego spłaty – kredyt overnight.

Ryzyko utraty płynności w systemie wynika wyłącznie z wystąpienia problemów z płynnością przynajmniej jednego z uczestników systemu, w szczególności z grona uczestników istotnych z punktu widzenia liczby i wartości rozliczanych transakcji w systemie.

Wszyscy uczestnicy systemu SORBNET2 mają status uczestników bezpośrednich. Jest to jedyna dopuszczalna forma uczestnictwa. Rozliczenia w systemie SORBNET2 prowadzone są wyłącznie na rachunkach rozliczeniowych uczestników bezpośrednich, do których należy obowiązek zapewnienia odpowiedniego poziomu płynności zarówno na realizację zleceń własnych (w tym zleceń swoich klientów), jak i zleceń podmiotów, dla których dany uczestnik pośredniczy w realizacji zleceń w systemie SORBNET2 pełniąc rolę banku-korespondenta. Ryzyko utraty płynności przez podmiot stowarzyszony (oddział, filię, klienta loro, bank rozliczający się korespondencko poprzez danego uczestnika) ponoszone jest wyłącznie przez uczestnika bezpośredniego będącego pośrednikiem w rozliczeniach w systemie SORBNET2 (bankiem-korespondentem).

Narzędzia operacyjne systemu SORBNET2 do identyfikacji i monitorowania przepływów płynności to przedstawione wcześniej:

- moduł MMS2 umożliwiający uczestnikom systemu dostęp on-line do danych i informacji z bieżącego dnia operacyjnego oraz do danych archiwalnych (maksymalnie do roku wstecz),
- moduł centralny SORBNET2 (moduł MCS2) – umożliwiający użytkownikom NBP dostęp do danych i informacji z bieżącego dnia operacyjnego oraz do danych archiwalnych (obecnie dostępne są dane od początku działania systemu),
- raporty operacyjne z systemu SORBNET2 generowane na koniec dnia na potrzeby wewnętrzne NBP,
- system PAR-SORBNET2 – zawierający dane archiwalne (od początku działania systemu) i zestaw opracowanych raportów operacyjnych i nadzorczych dotyczących m.in. liczby i wartości zleceń zrealizowanych (i odrzuconych) ogółem w systemie oraz przez poszczególnych jego uczestników, wielkości uznań i obciążeń banków z tytułu rozliczenia sesji Elixir, wykorzystania kredytów (technicznego i lombardowego).

W szczególności, w zakresie monitorowania płynności uczestników systemu, NBP:

- monitoruje na bieżąco poziom płynności uczestników wymagany do realizacji sesji Elixir – czynności związane z rozrachunkiem sesji Elixir wykonywane są przez operatorów systemu, którzy w razie braku wymaganej płynności na rachunku uczestnika kontaktują się telefonicznie z danym bankiem i w przypadku niezapewnienia przez uczestnika środków na sesję Elixir, KIR rozpoczyna uruchamianie procedury gwarancji rozrachunku,
- monitoruje otrzymanie i spłatę kredytu technicznego i lombardowego – czynności odbywają się na bieżąco; dodatkowo analizowane są raporty generowane z systemu PAR-SORBNET2 w oparciu o dane dzienne (za okresy: miesięczne, półroczne, roczne, w podziale na banki oraz ogółem, dotyczące zaciągnięcia / spłaty kredytu lombardowego i technicznego, a także rodzaju zastawionych papierów wartościowych, wysokość naliczonych i pobranych odsetek w przypadku kredytu lombardowego).

NBP wykorzystuje również narzędzia analityczne w postaci cyklicznych oraz prowadzonych ad hoc analiz i raportów. Dodatkowo prowadzone są badania symulacyjne z wykorzystaniem specjalistycznego oprogramowania oraz stress-testy sprawdzające odporność systemu na negatywne szoki różnej postaci.

W celu usprawnienia przeprowadzania rozrachunku w systemie, NBP jako pożyczkodawca ostatniej instancji oferuje bankom:

- kredyt techniczny wspomagający rozrachunek płatności w ciągu dnia operacyjnego, umożliwiający dostęp do krótkookresowej płynności, tj. jego zaciągnięcie i spłata powinna nastąpić w ciągu jednego dnia operacyjnego,
- kredyt lombardowy (wchodzący w zakres operacji depozytowo-kredytowych), który jest narzędziem wspierania i regulowania bieżącej płynności płatniczej banków, w formie przejściowej krótkoterminowej pomocy i udzielany jest pod zastaw papierów wartościowych.

Kredyty te są udzielane wyłącznie bankom, posiadającym rachunek bieżący w systemie SORBNET2, które zawarły z NBP odpowiednią umowę. Zasady zabezpieczania udzielanych przez NBP kredytów zostały określone w uchwale NBP⁷. Zostały opisane w rozdziale *Zabezpieczenie*.

3.7. Zasada 8: Ostateczność rozrachunku

IRF powinna zadbać o jasny i pewny ostateczny rozrachunek, co najmniej przed końcem daty waluty. Jeżeli jest to konieczne lub bardziej wskazane, IRF powinna zapewnić ostateczny rozrachunek w trybie śróddziennym lub w czasie rzeczywistym.

System SORBNET2 został notyfikowany do Europejskiego Urzędu Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych jako tzw. *designated system*, co do którego mają zastosowanie przepisy o ostateczności rozrachunku, zgodnie z dyrektywą 98/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady. Zgodnie z wymogiem określonym w art. 6 ust. 1 ustawy o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami w systemie SORBNET2 określony został moment wprowadzenia zlecenia płatniczego do systemu (tj. zlecenia płatnicze uznaje się za wprowadzone do systemu SORBNET2 z chwilą zarejestrowania w systemie SORBNET2) oraz moment, od którego zlecenie rozrachunku nie może zostać odwołane (zlecenie płatnicze może zostać odwołane przez wystawcę tego zlecenia do chwili jego realizacji w systemie SORBNET2, tj. od momentu obciążenia właściwego rachunku i jednoczesnego uznania drugiej strony zlecenia).

System SORBNET2 jest systemem typu RTGS, tj. systemem rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym, co w praktyce oznacza, że w systemie dokonywany jest finalny rozrachunek (czyli nieodwołalna i bezwarunkowa realizacja złożonego zlecenia) pojedynczych (czyli transakcja za transakcją) zleceń płatniczych w sposób ciągły (na bieżąco) w ciągu dnia operacyjnego (a nie w wyznaczonych momentach dnia). W praktyce oznacza to, że realizacja zleceń odbywa się w czasie liczonym nawet w sekundach od momentu wprowadzenia zlecenia płatniczego do systemu, czyli zgodnie z zasadami tego systemu, od momentu jego zarejestrowania w systemie SORBNET2.

Zlecenie płatnicze przyjęte do rozrachunku podlega natychmiastowej realizacji, o ile uczestnik dysponuje wystarczającymi środkami pieniężnymi na swoim rachunku bieżącym⁸. W przypadku braku środków pieniężnych, takie zlecenie umieszczane jest w kolejce zleceń oczekujących na realizację. Zlecenie płatnicze

⁷ Uchwała Zarządu NBP w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków kredytem lombardowym oraz kredytem w ciągu dnia operacyjnego przez NBP”

⁸ Z wyjątkiem zleceń uczestnika o statusie „zawieszony”. Wszystkie zlecenia uczestnika o statusie „zawieszony”, zarówno przychodzące, jak i wychodzące, podlegają autoryzacji upoważnionego pracownika NBP.

znajdujące się w kolejce zleceń oczekujących na realizację zostanie odrzucone, jeżeli nie może zostać rozliczone przed końcową graniczną godziną dla danego rodzaju zlecenia, określoną w harmonogramie dnia operacyjnego, który stanowi załącznik do umowy uczestnictwa w systemie SORBNET2.

Zgodnie z umową uczestnictwa w systemie SORBNET2, zlecenie płatnicze nie może zostać odwołane od chwili jego realizacji w systemie SORBNET2. Nadawca zlecenia może usunąć zlecenie z kolejki zleceń oczekujących na realizację (bieżącej lub z przyszłą datą/godziną realizacji) tylko do momentu rozrachunku, czyli obciążenia rachunku płatnika.

Zlecenie przyjęte do rozliczenia w systemie i znajdujące się w kolejce zleceń oczekujących na realizację może zostać odwołane (usunięte z kolejki) wyłącznie przez jego wystawcę i jest wykonywane za pośrednictwem modułu monitorującego MMS2⁹.

Zlecenia znajdujące się w kolejce na dany dzień operacyjny i nierozliczone do końca tego dnia są automatycznie usuwane przez system w ramach procedury zamknięcia dnia operacyjnego, a do wystawcy takiego zlecenia przesyłana jest odpowiednia informacja.

3.8. Zasada 9: Rozrachunek pieniężny

IRF powinna dokonywać rozrachunków pieniężnych w pieniądzu banku centralnego, o ile jest to wykonalne i dostępne. Jeżeli nie wykorzystuje się pieniądza banku centralnego, IRF powinna zminimalizować i ściśle kontrolować ryzyko kredytowe i płynności wynikające z wykorzystania pieniądza banku komercyjnego.

W systemie SORBNET2 przeprowadzany jest rozrachunek zleceń międzybankowych w czasie rzeczywistym w złotych w pieniądzu banku centralnego.

3.9. Zasada 13: Zasady i procedury dotyczące niewykonania zobowiązań przez uczestników

IRF powinna posiadać skuteczne, jasno określone zasady i procedury zarządzania przypadkami niewykonania zobowiązań przez uczestników. Zasady i procedury te należy opracować w taki sposób, aby zapewnić IRF możliwość podjęcia działań na czas, aby ograniczała ona straty i presję na płynność oraz w dalszym ciągu wykonywała swoje zobowiązania.

W stosunku do systemu SORBNET2 zastosowanie mają przepisy powszechnie obowiązujące, tj. ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami, ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe oraz ustawa z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne. Zgodnie z art. 7 ustawy o ostateczności rozrachunku za moment upadłości uczestnika przyjmuje się wydanie przez sąd orzeczenia albo decyzji o likwidacji, zawieszeniu lub ograniczeniu prowadzenia działalności uczestnika, lub informacji o podjęciu innych środków prawnych względem uczestnika skutkujących zawieszeniem lub ograniczeniem realizacji zleceń rozrachunku w systemie dotyczącym tego uczestnika.

Jeśli chodzi o zobowiązania uczestników wynikające z udzielenia im przez NBP kredytu technicznego lub lombardowego, to ewentualne zaspokojenie wierzytelności NBP z tego tytułu następuje odpowiednio

⁹ Ta funkcjonalność jest niedostępna dla KIR S.A. na rachunku pomocniczym i powierniczym.

z przewłaszczonej papierów wartościowych lub zastawu na prawach z papierów wartościowych złożonych jako zabezpieczenie ww. kredytów (patrz rozdział *Ryzyko płynności*).

W Umowie SORBNET2 określone zostały również przypadki niewykonania zobowiązania przez uczestnika z przyczyn operacyjnych, spowodowanych awarią po stronie uczestnika, NBP lub sieci SWIFT. W szczególności określa je Załącznik nr 3 do Umowy SORBNET2 - Procedury postępowania w sytuacjach awaryjnych. Wskazuje on rodzaje sytuacji awaryjnych, sposób informowania o takich zdarzeniach oraz szczegółowo opisuje zasady postępowania w przypadku awarii, w tym m.in. określa sposób składania zleceń przez uczestnika drogą awaryjną.

W przypadku niemożliwości wykonania zobowiązania przez uczestnika z przyczyn technicznych, podejmuje on kroki umożliwiające np. składanie przez takiego uczestnika zleceń drogą awaryjną.

Dodatkowo w przypadku braku możliwości zakończenia sesji rozrachunkowej KIR S.A. z powodu braku środków pieniężnych na pokrycie zobowiązań przez jeden lub więcej banków biorących udział w rozrachunku systemu Elixir, NBP podejmuje działania ściśle określone w umowie systemu SORBNET2 umożliwiające uruchomienie przez KIR S.A. gwarancji rozrachunku.

Zlecenia płatnicze można usunąć z kolejki zleceń oczekujących na realizację (bieżącej lub z przyszłą datą/godziną realizacji) tylko do momentu ich rozrachunku, czyli obciążenia rachunku płatnika (patrz rozdział *Ostateczność rozrachunku*).

W szczególnych sytuacjach NBP może wyrazić zgodę na przesunięcie końca dnia na prośbę uczestnika, aby zapewnić realizację możliwie jak największej liczby zleceń.

Na podstawie art. 13 ust. 1-2 ustawy o ostateczności rozrachunku sąd lub inny właściwy organ powiadamia NBP o ogłoszeniu upadłości, otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, likwidacji, zawieszeniu lub ograniczeniu prowadzenia działalności uczestnika systemu, skutkujące zawieszeniem lub ograniczeniem realizacji jego zleceń w systemie. Zgodnie z art. 22 ust. 1 ustawy o ostateczności rozrachunku, lista uczestników tzw. systemów wskazanych jest dostępna na stronie internetowej NBP, co jest istotne dla ww. sądów lub innych właściwych organów. Na podstawie art. 13 ust. 3 ww. ustawy NBP, niezwłocznie po otrzymaniu wydanego przez sąd lub właściwy organ (w tym przypadku KNF) orzeczenia albo decyzji o likwidacji, zawieszeniu lub ograniczeniu prowadzenia działalności uczestnika lub informacji o podjęciu innych środków prawnych względem uczestnika skutkujących zawieszeniem lub ograniczeniem realizacji zleceń rozrachunku w systemie dotyczących tego uczestnika, powiadamia o nich właściwe władze innych państw członkowskich, zgłoszone przez te państwa Komisji Europejskiej.

Zawieszenie uczestnika poprzez nadanie mu statusu „zawieszony” w systemie na okres wskazany przez NBP oznacza tymczasowe wstrzymanie przez NBP wykonywania praw i obowiązków uczestnika. NBP dokonując zawieszenia w systemie ma obowiązek wskazać zawieszanemu uczestnikowi powód zawieszenia.

Powodem zawieszenia, określonym w umowie uczestnictwa w systemie SORBNET2 i uzależnionym od specyfiki danego uczestnika, mogą być:

- ogłoszenie upadłości uczestnika (dotyczy wybranych uczestników),
- złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości uczestnika (dotyczy wybranych uczestników),

- podjęcie wobec uczestnika działań o charakterze restrukturyzacyjnym (dotyczy wybranych uczestników),
- zaprzestanie spełniania przez uczestnika wymagań technicznych określonych w umowie uczestnictwa w systemie SORBNET2,
- niewykonanie przez uczestnika któregokolwiek ze swoich istotnych zobowiązań względem NBP,
- wykluczenie uczestnika z zamkniętej grupy użytkowników systemu SORBNET2 – Closed User Group SORBNET2 (CUG SORBNET2) lub ustanie jego członkostwa w CUG SORBNET2 z innych powodów,
- rażąco naruszenie postanowień umowy uczestnictwa w systemie SORBNET2,
- nieprzyjęcie przez uczestnika zmian do umowy uczestnictwa w systemie SORBNET2,
- zaistnienie jakiegokolwiek innego zdarzenia, które w ocenie NBP może stanowić zagrożenie stabilności, poprawnego działania i bezpieczeństwa SORBNET2, albo które zagrażałoby wykonaniu przez NBP zadań przewidzianych w ustawie o NBP,
- zaistnienie innych sytuacji mogących skutkować zawieszeniem lub ograniczeniem prowadzenia działalności uczestnika.

Wszystkie zlecenia dotyczące uczestnika zawieszono, zarówno wystawiane przez niego, jak i kierowane do niego (zlecenia obciążeniowe i uznaniowe) podlegają autoryzacji pracownika DSP NBP.

Podmioty zarządzające systemami zewnętrznymi, tj. KIR, KDPW i KDPW_CCP, objęte zawieszeniem, nie będą miały nadanego w systemie SORBNET2 statusu „zawieszony”, a ich zawieszenie będzie realizowane w trybie zgodnym z bilateralnymi uzgodnieniami między NBP a tymi podmiotami.

3.10. Zasada 15: Ogólne ryzyko prowadzenia działalności

IRF powinna rozpoznać ogólne ryzyko prowadzenia działalności, monitorować je i zarządzać nim, a także powinna utrzymywać wystarczające płynne aktywa netto, finansowane z kapitału własnego, wystarczające do pokrycia potencjalnych strat związanych z ogólnym prowadzeniem działalności, aby mogła nieprzerwanie prowadzić działalność operacyjną i świadczyć usługi w razie wystąpienia tych strat. Ponadto płynne aktywa netto powinny być zawsze wystarczające do przywrócenia lub uporządkowanej likwidacji kluczowych operacji i usług.

System SORBNET2 jest głównym narzędziem do przeprowadzania rozrachunków międzybankowych. Usługi w tym systemie są świadczone nie tylko na rzecz banków, ale także tzw. systemów zewnętrznych. Usługi są świadczone w ramach realizacji ustawowego zadania NBP, którym jest organizowanie rozliczeń pieniężnych. W tym kontekście trudno mówić o takiej ocenie ryzyka, jaka byłaby właściwa dla organizacji prowadzących działalność na zasadzie *for profit*. Niemniej jednak NBP w taki sposób kształtuje politykę cenową za usługi świadczone w ramach prowadzonych systemów płatności, aby z tego tytułu NBP nie ponosił strat na bieżącej działalności.

Ogólne ryzyko związane z prowadzeniem systemu SORBNET2 to ryzyko utraty reputacji i ryzyko finansowe, związane z koniecznością wypłaty odszkodowania (określonego w zawieranych z uczestnikami systemu umowach SORBNET2) w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania przez NBP zobowiązań, wynikających z Umowy z uczestnikiem.

Ze względu na kluczową rolę systemu SORBNET2 w polskim systemie płatniczym oraz funkcje i status prawny NBP, nie jest możliwa likwidacja tego systemu, a zatem nie sporządza się planów uporządkowanej likwidacji. W przypadku zastąpienia systemu SORBNET2 innym lub nowym systemem stosuje się wewnętrzne przepisy regulujące bezpieczeństwo w systemach informatycznych NBP.

3.11. Zasada 16: Ryzyko powiernicze i inwestycyjne

IRF powinna chronić własne aktywa oraz aktywa swoich uczestników, a także minimalizować ryzyko utraty aktywów oraz opóźnienia w dostępie do tych aktywów. Inwestycje IRF powinny być dokonywane w instrumenty charakteryzujące się minimalnym ryzykiem kredytowym, rynkowym i utraty płynności.

Zasady prowadzenia operacji zasilających, w tym dotyczące ich zabezpieczania aktywami kwalifikowanymi, uregulowane są uchwałami Zarządu NBP¹⁰. W celu minimalizacji ryzyka zarówno utraty aktywów, jak też i ryzyka rozliczeniowego oraz operacyjnego, regulacje NBP stanowią, że papiery wartościowe służące jako zabezpieczenie ww. operacji powinny zostać przeniesione i przechowywane wyłącznie w poniższych instytucjach i systemach:

- SKARBNET4 w przypadku bonów skarbowych i bonów pieniężnych,
- KDPW S.A. w przypadku obligacji skarbowych, obligacji komunalnych, listów zastawnych, obligacji korporacyjnych,
- Euroclear w przypadku obligacji skarbowych nominowanych w euro.

Aktywa własne ani też aktywa kontrahentów nie są inwestowane.

3.12. Zasada 17: Ryzyko operacyjne

IRF powinna zidentyfikować prawdopodobne źródła ryzyka operacyjnego, zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne, a także ograniczyć ich wpływ, korzystając z odpowiednich systemów, polityki, procedur i mechanizmów kontroli. Systemy powinny być opracowane w taki sposób, aby zapewnić wysoki stopień bezpieczeństwa i niezawodności operacyjnej, a także wykazywać odpowiednią, skalowalną wydajność. Zarządzanie ciągłością działania powinno mieć na celu terminowe przywrócenie działalności operacyjnej oraz wypełnienie zobowiązań IRF, w tym na wypadek wystąpienia zakłócenia na dużą skalę lub znaczącego zakłócenia.

W PFMIs ryzyko operacyjne zostało zdefiniowane jako *ryzyko, że wady w systemach informacyjnych lub procesach wewnętrznych, błędy ludzkie, niewłaściwe zarządzanie lub zakłócenia spowodowane przez zewnętrzne wydarzenia, spowodują ograniczenie, pogorszenie lub awarię usług świadczonych przez IRF¹¹.*

Ryzyko operacyjne podlega obowiązującym w NBP ramom zarządzania ryzykiem. Zarządzanie ryzykiem operacyjnym obejmuje działania w obszarze:

¹⁰ Uchwała Nr 7/2015 Zarządu NBP z dnia 12 marca 2015 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu prowadzenia przez NBP rachunków i kont depozytowych bonów skarbowych i bonów pieniężnych NBP w systemie SKARBNET4 oraz przeprowadzania w tym systemie operacji na papierach wartościowych”, Uchwała Nr 9/2015 Zarządu NBP z dnia 12 marca 2015 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków kredytem lombardowym oraz kredytem w ciągu dnia operacyjnego przez NBP”.

¹¹ Zasady dotyczące infrastruktury rynków finansowych, BIS, kwiecień 2012, Załącznik H - Glosariusz

- identyfikowania, sporządzania opisu, dokonywania analizy i pomiaru poziomu ryzyka,
- stosowania mechanizmów ograniczających ryzyko i monitorowania ich skuteczności,
- przekazywania informacji o zarządzaniu ryzykiem,
- akceptacji istniejącego poziomu ryzyka, a w przypadku gdy nie jest ono akceptowane – do podejmowania dodatkowych działań ograniczających ryzyko.

W przypadku systemu SORBNET2 NBP pełni funkcję operatora tego systemu. Zarząd NBP jest cyklicznie (co miesiąc) informowany na temat aktualnego poziomu ryzyka operacyjnego w NBP, a także podejmuje zasadnicze decyzje dotyczące akceptacji lub braku akceptacji określonego poziomu ryzyka w NBP. Ponadto, w gestii Zarządu NBP leży zmiana obowiązujących ram zarządzania ryzykiem w przypadku stwierdzenia takiej potrzeby.

Ze względu na rolę systemu SORBNET2 na szczególną uwagę zasługuje pomiar i monitorowanie operacyjnego ryzyka bezpieczeństwa w tym systemie.

Stosując do systemu SORBNET2 ramy zarządzania ryzykiem, obowiązujące w NBP i uwzględniające standardy obowiązujące w tej dziedzinie w krajach UE, NBP jako operator systemu dąży do możliwie dużej zbieżności zarządzania ryzykiem w systemie SORBNET2 z metodami zarządzania ryzykiem w systemie TARGET2¹², mając na uwadze dużą uniwersalność i powszechność tych ram.

Przy obsłudze systemu SORBNET2 zatrudniony jest bardzo wysoko wykwalifikowany personel. Kwestia zapobiegania oszustwom w sensie ogólnym została uwzględniona w procesie rekrutacji pracowników NBP, a także poprzez stosowanie systemu kontroli dostępu do obiektów i zasobów NBP oraz obowiązujące w NBP zasady obiegu dokumentów i informacji. Zapobieganiu oszustwom w systemie SORBNET2 służy dodatkowo: ściśle określony podział ról, z którym związane są odpowiednie uprawnienia, w tym dostęp do odpowiednich zasobów oraz wykonywanie określonych czynności, zgodnie z zasadą czworga oczu.

W dokumentacji SORBNET2 zostały określone cele jakościowe oraz ilościowe w odniesieniu do niezawodności operacyjnej systemu z uwzględnieniem odpowiedniego „marginesu bezpieczeństwa”. Takie podejście zapewnia skuteczne zapobieganie ryzyku operacyjnemu. Więcej na ten temat w rozdziale *Sprawność i skuteczność*.

Procedury wewnętrzne mające na celu zapewnienie ciągłości działania przewidują wystąpienie zakłócenia na dużą skalę lub znaczącego zakłócenia. Przyjęte rozwiązania w pełni umożliwiają zakończenie rozrachunku do końca dnia. Dodatkowo istnieje możliwość przesunięcia godziny zamknięcia systemu, aby taki rozrachunek umożliwić.

System SORBNET2 działa równolegle w ośrodku zapasowym i podstawowym na zasadzie *load balancing* toteż z zasady w sytuacji awaryjnej systemu w ośrodku podstawowym nie następuje utrata danych. Pomimo tego, na wypadek jej wystąpienia przewidziano możliwość uzgodnienia rozbieżności w drodze kontaktu telefonicznego lub mailowego między uprawnionymi pracownikami NBP a uprawnionymi

¹² Z uwzględnieniem różnicy polegającej na tym, że właścicielem i operatorem systemu SORBNET2 jest bank centralny, zaś w przypadku systemu TARGET2 właścicielem jest Eurosystem, zaś operatorem są 3 banki centralne (tzw. 3CB), które ten system zbudowały, a obecnie wprowadzają do niego zmiany postulowane przez Eurosystem i pełnią rolę operatora. Oznacza to, że w przypadku systemu TARGET2 Eurosystem korzysta z outsourcingu, co nie ma miejsca w przypadku systemu SORBNET2.

przedstawicielami poszczególnych uczestników systemu i przy wykorzystaniu modułu monitorującego MMS2 systemu SORBNET2.

W procedurach zarządzania kryzysowego przewidziano możliwość komunikowania się z głównymi interesariuszami zewnętrznymi i wewnętrznymi systemu. W przypadku zagrożenia kryzysem o większej skali niż ograniczająca się tylko do systemu SORBNET2, mają zastosowanie wszystkie zasady, w tym zasady komunikacji, określone dla NBP w ramach wojewódzkiego (ogólnopolskiego) systemu zarządzania kryzysowego.

Przy danej konfiguracji systemu (równoczesne przetwarzanie w obu ośrodkach) oraz dobrze określonym i sprawnie działającym planie zapewniającym ciągłość działania takie rozwiązanie uznano za zbędne. Niemniej jednak w wyjątkowych przypadkach możliwe jest ręczne wprowadzanie zleceń do systemu przez uprawnionych pracowników NBP, a do szczegółowych uzgodnień mogą być wykorzystywane sposoby komunikowania się właściwe dla sytuacji kryzysowej oraz odpowiednie wydruki, wysyłane uczestnikom.

3.13. Zasada 18: Wymogi w zakresie dostępu i uczestnictwa

IRF powinna posiadać obiektywne, oparte na ryzyku oraz podane do publicznej wiadomości kryteria uczestnictwa, zapewniające równy i otwarty dostęp.

Podmioty ubiegające się o uczestnictwo w systemie SORBNET2 muszą spełniać wszystkie wymagania prawne i techniczne związane z uczestnictwem w systemie SORBNET2 określone aktach prawnych wymienionych w rozdziale *Podstawa prawna*. W systemie SORBNET2 nie ma specyficznych wymagań finansowych, jednakże zgodnie z wymogami określonymi w ww. aktach prawnych sytuacja finansowa podmiotu, któremu ma być otwarty rachunek w systemie SORBNET2, musi być uznana przez NBP za prawidłową.

Zgodnie z postanowieniami zarządzenia Prezesa NBP w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych pod pojęciem uczestnika systemu SORBNET2 rozumieć należy podmiot, który posiada rachunek bankowy w tym systemie, na podstawie umowy uczestnictwa zawartej z NBP. W systemie SORBNET2 możliwe jest wyłącznie uczestnictwo bezpośrednie. Z prawnego punktu widzenia w systemie nie dopuszcza się możliwości uczestnictwa pośredniego.

Zamknięty katalog podmiotów, które mogą ubiegać się o uczestnictwo w systemie SORBNET2, obejmuje:

- NBP,
- Bank inny niż NBP (patrz przypis nr 1),
- podmiot zarządzający systemem zewnętrznym,
- bank centralny innego państwa,
- Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo-Kredytową w rozumieniu ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2012 r. poz. 855 z późniejszymi zmianami),
- Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

Zgodnie z uchwałą w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez NBP, do otwarcia rachunku banku w systemie SORBNET2 konieczny jest pisemny wniosek banku. Do wniosku bank zobowiązany jest załączyć wskazane dokumenty.

Podstawowym warunkiem uczestnictwa w systemie SORBNET2 banków centralnych innego państwa i podmiotów zarządzających systemami zewnętrznymi jest uzyskanie, zgodnie z ustawą o Narodowym Banku Polskim, zgody Prezesa NBP na prowadzenie rachunku w NBP. W przypadku podmiotów zarządzających systemami zewnętrznymi istotnym warunkiem jest wymóg podlegania nadzorowi właściwego organu.

Warunkiem uczestnictwa w systemie SORBNET2 Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej jest uznanie przez NBP sytuacji finansowej tego podmiotu za prawidłową.

Wszystkie powyżej wymienione podmioty, podobnie jak banki, mają obowiązek przedłożenia wszystkich wymaganych dokumentów oraz ich sytuacja finansowa musi być uznana przez NBP za prawidłową. Równocześnie, tak samo jak w przypadku banków, otwarcie rachunku w systemie SORBNET2 następuje przez zawarcie umowy uczestnictwa w tym systemie.

Wszystkie podmioty, aby móc uczestniczyć w systemie SORBNET2, zobligowane są do spełnienia ściśle określonych wymagań i warunków technicznych.

Ponadto, podmiot ubiegający się o uczestnictwo zobowiązany jest przeprowadzić, z wynikiem pozytywnym, testy według opracowanych przez NBP scenariuszy testowych¹³.

Kryteria dostępu oraz wymagania związane z uczestnictwem w systemie SORBNET2 określone zostały w przepisach prawa, o których mowa powyżej. Dla uprawnionych do uczestnictwa w systemie SORBNET2 podmiotów kryteria dostępu, zarówno prawne jak i techniczne, są jasno określone i równe dla wszystkich. Spełnienie ściśle określonych wymagań prawnych, w tym w szczególności dostarczenie wszystkich wymaganych dokumentów i ich szczegółowa weryfikacja oraz obowiązek bieżącej aktualizacji tych dokumentów minimalizuje wystąpienie ryzyka prawnego w tym obszarze. Obowiązek spełnienia wymagań technicznych przez wszystkich uczestników oraz weryfikacja tego obowiązku w obowiązkowych testach ma za zadanie minimalizowanie wystąpienia ryzyka operacyjnego.

Podmioty niebędące uczestnikami systemu SORBNET2 mogą uzyskać do niego dostęp podpisując odpowiednią umowę z bankiem uczestnikiem systemu. Z prawnego punktu widzenia podmioty te nie mają jednak statusu uczestnika pośredniego, bowiem system SORBNET2 jest systemem jednoszczeblowym.

W przypadku gdy uczestnik naruszy lub przestanie spełniać wymagania dotyczące uczestnictwa, NBP może rozwiązać z uczestnikiem umowę uczestnictwa w systemie SORBNET2, z zachowaniem terminu wypowiedzenia, w szczególności gdy w ocenie NBP uczestnik nie spełnia warunków dotyczących prawidłowej sytuacji finansowej, NBP uzna uczestnika za stwarzającego zagrożenie dla bezpieczeństwa rozrachunków w związku z nieterminową realizacją jego zobowiązań z przyczyn leżących po jego stronie, gdy uczestnik nie przyjął zmian do umowy lub gdy uczestnik w sposób rażący naruszył warunki umowy.

W ww. sytuacjach NBP może również nadać uczestnikowi status „zawieszony”, który skutkuje w ten sposób, że wszystkie zlecenia dotyczące uczestnika zawieszono, zarówno wystawiane przez niego, jak i kierowane do niego (zlecenia obciążeniowe i uznaniowe) podlegają autoryzacji pracownika DSP NBP. Więcej na ten temat w rozdziale *Zasady i procedury dotyczące niewykonania zobowiązań przez uczestników*.

¹³ Uczestnikom systemu (obecnym oraz przyszłym) udostępnione jest środowisko testowe (dla systemu SORBNET2 oraz modułu MMS2), w którym uczestnicy mogą wykonywać dowolne testy własne. Środowisko udostępnione jest codziennie, w dniach operacyjnych systemu SORBNET2, w określonych godzinach (9.00 – 16.00).

Ponadto, co do zasady NBP rozwiązuje umowę uczestnictwa w systemie SORBNET2 z uczestnikiem bez zachowania okresu wypowiedzenia, w razie:

- podjęcia w trybie określonym odrębnymi przepisami decyzji o zawieszeniu działalności lub decyzji w sprawie likwidacji,
- cofnięcia decyzji o utworzeniu uczestnika,
- przejęcia uczestnika przez inny podmiot lub połączenia z innym podmiotem.

NBP może również wstrzymać udzielanie bankowi kredytu technicznego na okres trzydziestu dni kalendarzowych, w przypadku gdy nie zostanie on dwukrotnie w danym miesiącu spłacony w wyznaczonym terminie z przyczyn leżących po stronie banku¹⁴.

3.14. Zasada 21: Sprawność i skuteczność

IRF powinna charakteryzować się sprawnością i skutecznością w spełnianiu wymogów swoich uczestników oraz rynków, które obsługuje.

Decyzja o budowie systemu SORBNET2 została podjęta w odpowiedzi na oczekiwania zgłaszane przez uczestników, w szczególności w zakresie wydajności systemu SORBNET oraz w celu zaimplementowania nowszych technologii i zastosowania międzynarodowych standardów. W trakcie prac nad budową systemu SORBNET2 ważną rolę stanowiła bieżąca współpraca między NBP a środowiskiem bankowym.

Skuteczność działania systemu SORBNET2 należy rozumieć jako zapewnienie wymaganego poziomu obsługi jego uczestników. Wymagania te zdefiniowane zostały w dokumencie SPUT, regulującym sprawę dotyczące eksploatacji systemu, jego dostępności i bezawaryjności.

Zgodnie z wymaganiami określonymi w uchwale Zarządu NBP w sprawie zarządzania bezpieczeństwem informacji w systemach informatycznych Narodowego Banku Polskiego, dla systemu została opracowana dokumentacja dotycząca bezpieczeństwa określająca charakterystykę informacji przetwarzanych w systemie oraz oszacowanie potencjalnych strat. Na jej podstawie system SORBNET2 został zakwalifikowany jako system krytyczny, który podlega w szczególności restrykcyjnym wymaganiom w zakresie jego dostępności.

Cele jakościowe i ilościowe, dotyczące niezawodności operacyjnej systemu opisane są w SPUT. SPUT zawiera m.in. Kartę usługi SORBNET2, na mocy której NBP zobowiązuje się do zapewnienia odpowiedniego poziomu parametrów operacyjnych systemu. SPUT jest z zasady aktualizowany co roku. W szczególności wymagane wartości parametrów operacyjnych systemu SORBNET2 mogą ulegać zmianie, jeśli z analizy odpowiednich danych rzeczywistych za poprzedni okres wynika taka potrzeba.

Niezawodność operacyjną systemu SORBNET2 gwarantują z jednej strony właściwy dobór parametrów w SPUT, tj. z odpowiednim „marginesem bezpieczeństwa”, z drugiej strony przeprowadzane testy i ćwiczenia. Cele w zakresie niezawodności operacyjnej są osiąmane poprzez coroczną aktualizację SPUT, wskazanie w SPUT odpowiedniego poziomu usługi i stosowanie procedur dotyczących zapewnienia ciągłości działania.

Mechanizmy pomiaru i oceny realizacji wymaganych parametrów działania systemu zostały określone w Karcie usługi SORBNET2 i uwzględniają następujące działania:

¹⁴ Zgodnie z Uchwałą Zarządu NBP w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków kredytem lombardowym oraz kredytem w ciągu dnia operacyjnego przez NBP”.

- raporty związane z wykonaniem usługi (raporty poziomu świadczenia usług), które wykonywane są w cyklu miesięcznym i rocznym oraz na żądanie, w tym:
 - raport dostępności usługi,
 - raport z czasów realizacji zlecenia,
- przeglądy operacyjne jakości świadczenia usług – wykonywane co 12 miesięcy i obejmujące analizę wartości wynikających z raportów świadczenia usług oraz zawierające ewentualne rekomendacje zmian poziomu jakości świadczenia usług,
- przeglądy zarządcze – wykonywane każdorazowo po wykonanym przeglądzie operacyjnym i mające na celu zweryfikowanie zakresu, specyfikacji i poziomu świadczonych usług oraz dostosowanie kształtu SPUT do aktualnych potrzeb.

Weryfikacja działania systemu realizowana jest w ramach opracowywanych przez NBP na potrzeby Zarządu NBP raportów, tj.:

- kwartalnej oceny nadzorczej systemu – „Raport nadzorczy z systemów SORBNET2, TARGET2-NBP i aplikacji NBP-PHA”,
- kwartalnej informacji o zakłóceniach w pracy systemu – „Informacja o incydentach w systemie płatniczym”.

Dodatkowym mechanizmem regularnej weryfikacji sprawności działania systemu jest bieżące monitorowanie systemu. Od strony technicznej monitorowanie działania systemu polega na monitorowaniu jego poszczególnych elementów, tj. sieci lokalnej i SWIFT, serwerów, systemu operacyjnego, platformy integracyjnej oraz pracy poszczególnych modułów. Od strony biznesowej monitorowanie systemu (aplikacji SORBNET2) realizowane jest w szczególności poprzez monitorowanie procesów realizowanych w systemie w ramach otwarcia i zamknięcia dnia operacyjnego, przebiegu dnia operacyjnego w systemie, w tym rozrachunku zleceń oraz realizacji sesji Elixir.

Zasady postępowania określone są szczegółowo w dokumentacji systemu, tj. w dokumentacji eksploatacyjnej i wdrożeniowej oraz w dokumentacji bezpieczeństwa i procedurach bezpieczeństwa.

3.15. Zasada 22: Procedury i standardy wymiany informacji

IRF powinna korzystać z odpowiednich, ogólnie przyjętych międzynarodowych procedur i standardów wymiany informacji lub przynajmniej dostosować się do nich w celu wspierania efektywnych płatności, rozliczeń, rozrachunków oraz prowadzenia ewidencji.

Wymiana informacji między uczestnikami a systemem SORBNET2, polegająca na wymianie komunikatów płatniczych oraz informacyjnych, jest wystandaryzowana i oparta na międzynarodowej sieci telekomunikacyjnej SWIFTNet Secure IP Network (SIPN) dostarczanej przez stowarzyszenie S.W.I.F.T scr1.

W związku z tym, w systemie SORBNET2 zostały przyjęte następujące wymagania:

- Wymiana zleceń i przetwarzanie zleceń uczestników odbywa się z wykorzystaniem usług SWIFTNet FIN i FINCopy (Y-copy) i określonych komunikatów SWIFTNet MT. Wyjątek stanowią zlecenia z systemu Elixir kierowane do rozrachunku w systemie SORBNET2, które przekazywane są siecią

SWIFTNet z wykorzystaniem usługi SWIFTNet FileAct oraz zlecenia z systemu SKARBNET4, które przekazywane są siecią wewnętrzną w ramach NBP.

- Funkcjonalność związana z monitorowaniem rachunku i zarządzaniem płatnościami realizowana jest przez dedykowane narzędzie jakim jest moduł MMS2 z wykorzystaniem przeglądarki internetowej, usług InterAct, FileAct i określonych komunikatów SWIFTNet MX.
- Identyfikacja uczestników w systemie oraz wymiana komunikatów oparta jest na kodach BIC, a wszyscy uczestnicy systemu zobowiązani są do jego posiadania.
- Zgodnie z wymaganiem SWIFT określonym dla systemów RTGS, na poziomie SWIFT ustanowiona została dedykowana grupa użytkowników systemu, tzw. CUG SORBNET2, umożliwiająca uczestnikom automatyczne kierowanie płatności do rozrachunku w systemie SORBNET2 oraz bezpieczną wymianę zleceń między wszystkimi uczestnikami grupy bez konieczności przeprowadzenia bilateralnej wymiany kluczy między jej poszczególnymi uczestnikami.

W systemie SORBNET2 wykorzystywane są komunikaty płatnicze i informacyjne zgodne z międzynarodowym standardem SWIFTNet MT i MX¹⁵.

Lista wykorzystywanych w systemie SORBNET2 komunikatów SWIFTNet MT jest następująca:

L.p.	Rodzaj komunikatu	Typ komunikatu	Status	Opis
1.	MT 103	Płatniczy	Obligatoryjny	Zlecenie płatnicze klienta
2.	MT 103+	Płatniczy	Obligatoryjny	Zlecenie płatnicze klienta (STP)
3.	MT 202	Płatniczy	Obligatoryjny	Zlecenie międzybankowe
4.	MT 202COV	Informacyjny	Obligatoryjny	Zlecenie pokrywające
5.	MT 012	Informacyjny	Opcjonalny	Zawiadomienie nadawcy o uwolnieniu komunikatu do odbiorcy
6.	MT 019	Informacyjny	Obligatoryjny	Zawiadomienie o przerwaniu realizacji zlecenia
7.	MT 900	Informacyjny	Opcjonalny	Potwierdzenie obciążenia rachunku uczestnika
8.	MT 910	Informacyjny	Opcjonalny	Potwierdzenie uznania rachunku uczestnika
9.	MT 940*	Informacyjny	Obligatoryjny	Szczegółowy wyciąg operacji w dniu operacyjnym
10.	MT 950*	Informacyjny	Obligatoryjny	Wyciąg operacji w dniu operacyjnym

Komunikaty od 1 do 6 przetwarzane są z wykorzystaniem usługi FIN w trybie Y-Copy, zaś komunikaty od 7 do 10 z wykorzystaniem usługi FIN. Wszyscy uczestnicy systemu zobowiązani są do zapewnienia przetwarzania wyżej wymienionych komunikatów SWIFTNet MT uznanych w systemie za obligatoryjne. Komunikaty informacyjne oznaczone gwiazdką (*) dotyczące wyciągu (MT940 i MT950) są komunikatami obligatoryjnymi, uczestnik przystępując do systemu musi wskazać, który z komunikatów dotyczących wyciągu chce otrzymywać.

¹⁵ Wyjątek stanowią zlecenia KIR S.A. z systemu Elixir, które generowane są w strukturze własnej tego systemu oraz zlecenia z systemu SKARBNET4, które generowane są w strukturze własnej, a następnie konwertowane są na strukturę systemu SORBNET2. Zlecenia KIR S.A. są przesyłane z wykorzystaniem usługi FileAct za pośrednictwem sieci SWIFT.

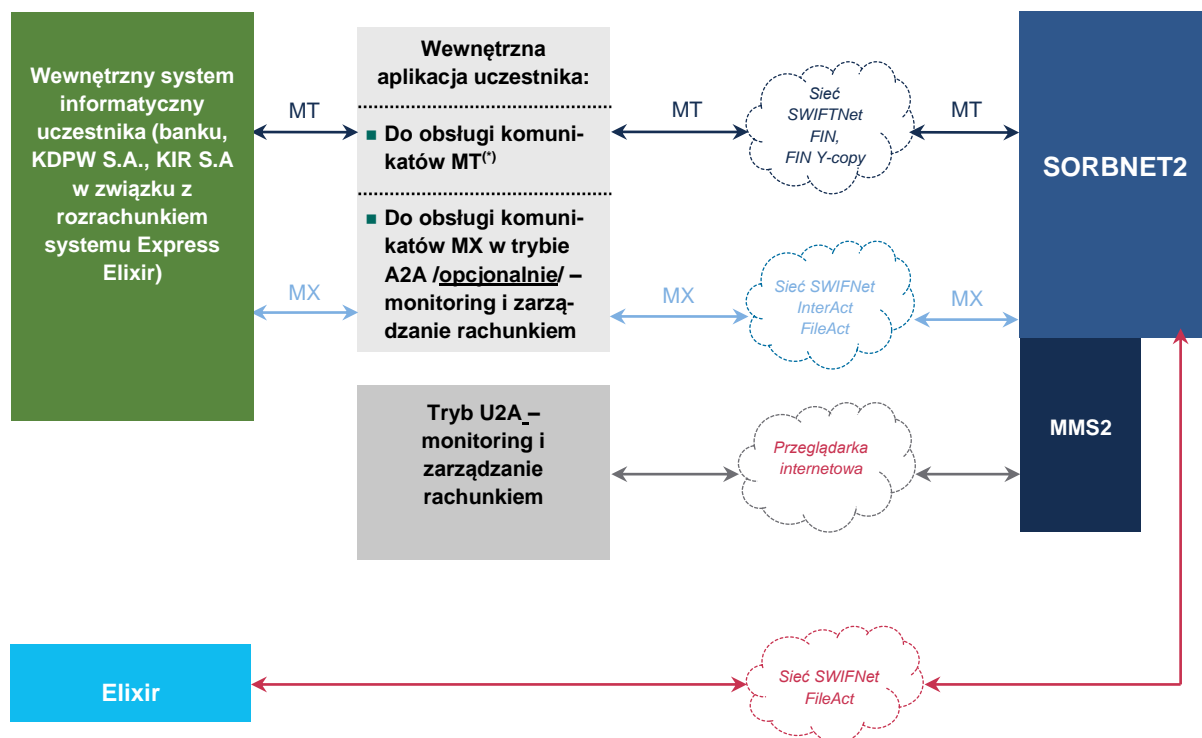
W ramach monitorowania i zarządzania rachunkiem w systemie SORBNET2 (realizowane przez moduł MMS2), wykorzystywane są usługi InterAct, FileAct oraz określone komunikaty MX (XML dla SWFT) dostosowane do potrzeb systemu SORBNET2.

Lista wykorzystywanych w systemie SORBNET2 komunikatów SWIFTNet MX jest następująca:

L.p	Rodzaj komunikatu	Funkcjonalność
1.	GetAccount	Zapytanie o wysokość salda na rachunku banku. Odpowiedzią jest komunikat ReturnAccount
2.	GetReservation	Żądanie informacji o wysokości blokady na sesję Elixir lub kdpw_stream. Odpowiedzią jest komunikat ReturnReservation
3.	GetTransaction	Zapytanie o transakcje związane z rachunkiem banku; użytkownik może zdefiniować elementy, po których komunikat będzie wyszukiwany. Odpowiedzią jest komunikat ReturnTransaction
4.	CancelTransaction	Usunięcie z kolejki płatności oczekującej na realizację. Powiązany z komunikatem GetTransaction w celu pobrania identyfikatora płatności. Odpowiedzią jest komunikat Receipt.
5.	ModifyTransaction	Służy do zarządzania kolejką płatności (umożliwia zmianę priorytetu zlecenia oraz czasu jego wykonania). Odpowiedzią jest komunikat Receipt
6.	ModifyReservation	Umożliwia zdefiniowanie kwoty blokady na sesję Elixir lub kdpw_stream na wskazanym rachunku. Odpowiedzią jest komunikat Receipt
7.	DeleteReservation	Umożliwia zniesienie blokady na sesję Elixir lub kdpw_stream na wskazanym rachunku. Odpowiedzią jest komunikat Receipt
8.	Receipt	Potwierdzenie otrzymania przez system wysłanego komunikatu oraz informacja o statusie jego realizacji, będące odpowiedzią na komunikaty: CancelTransaction, ModifyTransaction, ModifyReservation oraz DeleteReservation
9.	GetData oraz ReturnData	Komunikaty własne systemu SORBNET2 wykorzystywane do obsługi i/lub przekroczenia czasu odpowiedzi na zapytanie pierwotne oraz przekroczenia wielkości odpowiedzi

Poniższy rysunek przedstawia schemat wymiany informacji między uczestnikami w ramach systemu SORBNET2, tj. wykorzystywane usługi oraz komunikaty SWIFTNet.

Rysunek 2. Schemat przepływu informacji w ramach systemu SORBNET2

3.16. Zasada 23: Ujawnianie zasad, kluczowych procedur i danych rynkowych

IRF powinna posiadać jednoznaczne i wyczerpujące zasady i procedury oraz powinna zapewniać wystarczające informacje pozwalające uczestnikom na dokładne zrozumienie ryzyka, opłat oraz innych istotnych kosztów ponoszonych przez nich w związku z uczestnictwem w IRF. Wszelkie odpowiednie zasady oraz kluczowe procedury powinny zostać podane do wiadomości publicznej.

Zasady działania systemu SORBNET2 uregulowane są w dokumentacji prawnej, technicznej i operacyjnej, która jest znana uczestnikom systemu.

Dokumentacja **prawna** została omówiona w rozdziale *Podstawa prawna*.

Na dokumentację **techniczną i operacyjną** systemu składają się specyfikacje funkcjonalne i techniczne systemu oraz instrukcje szczegółowe i procedury dedykowane uczestnikom systemu, tj.:

- Specyfikacja funkcjonalna systemu SORBNET2 dla uczestników,
- Monitorowanie rachunku w SORBNET2, Moduł MMS2,
- Techniczne uwarunkowania integracji U2A,
- Instrukcja użytkownika MMS2,

- SORBNET2_SWIFT_Subscription_Guide,
- Instrukcja rejestracji uczestnika systemu SORBNET2,
- dokumentacja testowa systemu (plan testów, scenariusze i harmonogramy testów),
- Procedura współpracy między użytkownikami zewnętrznymi systemu SORBNET2 a Narodowym Bankiem Polskim w procesie zarządzania zmianami wprowadzanymi w systemie SORBNET2.

Powyższa dokumentacja wymieniona jest w aneksie nr 2 do „Specyfikacji funkcjonalnej systemu SORBNET2 dla uczestników” i dostępna jest na stronie internetowej NBP w zakładce dedykowanej systemowi SORBNET2 zabezpieczonej hasłem¹⁶.

Na dokumentację **techniczną i operacyjną** systemu składają się również wewnętrzne specyfikacje systemu, instrukcje szczegółowe i procedury wewnętrzne NBP.

NBP dokłada starań, aby zasady i procedury były przejrzyste, co jest realizowane poprzez:

- bieżący kontakt z uczestnikami – pytania i wątpliwości uczestników związane z systemem SORBNET2 (dotyczące jego funkcjonowania oraz wymagań systemu określonych w dokumentacji prawnej, funkcjonalnej oraz technicznej) mogą być zgłaszane przez uczestników na skrzynkę mailową sorbn2@nbp.pl lub poprzez kontakt telefoniczny,
- umożliwienie uczestnikom zgłaszania uwag i propozycji zmian do „Specyfikacji funkcjonalnej systemu SORBNET2 dla uczestników”,
- uczestniczenie (na zaproszenie) przedstawicieli NBP w spotkaniach KGU SORBNET2, na których poruszane są m.in. kwestie dotyczące bieżącego funkcjonowania systemu oraz zmian planowanych do wprowadzenia i kierunków jego rozwoju. Koordynatorem prac w ramach grupy jest ZBP, wyniki prac KGU SORBNET2 są przekazywane do NBP jako wspólne stanowisko sektora bankowego.

Funkcjonowanie systemu jest tematem omawianym regularnie na posiedzeniach RSP w ramach dyskusji nad cyklicznym (półrocznym) raportem pt. „Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego”. Kwestie dotyczące propozycji rozwoju systemu czy wprowadzania nowych uregulowań prawnych są również przedstawiane RSP. Zapewnienie uwzględniania interesu sektora bankowego umożliwia struktura RSP, w której uczestniczą przedstawiciele banków oraz innych instytucji krajowych związanych z systemem płatniczym.

Wyniki dyskusji przeprowadzonej na posiedzeniu RSP są udostępniane opinii publicznej w formie komunikatu z posiedzenia Rady umieszczanego na stronie internetowej www.nbp.pl w zakładce dotyczącej systemu płatniczego i RSP.

Zasady postępowania w przypadku wystąpienia zdarzeń odbiegających od normalnej, prawidłowej pracy systemu określone są w Umowie SORBNET2 oraz w „Specyfikacji funkcjonalnej systemu SORBNET2 dla uczestników”. Informacje o wystąpieniu problemów w systemie przekazywane są wszystkim uczestnikom za pośrednictwem skrzynki mailowej sorbn2@nbp.pl niezwłocznie po ich zidentyfikowaniu przez pracowników NBP.

Zmiany zasad i procedur działania systemu mogą mieć dwojaki charakter, tj. mogą dotyczyć kwestii prawnych, czyli dotyczyć zmiany zapisów Umowy SORBNET2, lub kwestii technicznych, które z kolei mogą

¹⁶ Dostęp do zakładki mają obecni uczestnicy systemu.

nastąpić w wyniku zaplanowanych działań (wdrażania zmian) lub w wyniku zmian nagłych i niespodziewanych (*ad hoc*), które mogą wystąpić w trakcie dnia operacyjnego w systemie.

Zmiany umowy SORBNET2 następują w wyniku zmiany warunków uczestnictwa w systemie określonych w Umowie SORBNET2 i realizowane są w drodze aneksów do umowy przekazywanych do uczestników z odpowiednim wyprzedzeniem (2 tygodnie kalendarzowe przed wejściem w życie nowych warunków). Uczestnicy nie opiniują przygotowanych przez NBP aneksów, podpisane aneksy są dostarczane do NBP najpóźniej dzień przed wejściem w życie nowych warunków umowy.

Wdrażanie w systemie SORBNET2 zaplanowanych zmian zostało uregulowane odpowiednimi procedurami. Zastosowanie mają dwie następujące procedury:

- „Procedura współpracy między użytkownikami zewnętrznymi systemu SORBNET2 a Narodowym Bankiem Polskim w procesie zarządzania zmianami wprowadzanymi w systemie SORBNET2” – opracowana przez NBP przy współudziale użytkowników zewnętrznych systemu SORBNET2 uczestniczących w KGU SORBNET2,
- „Zgłaszanie propozycji zmian w systemie SORBNET2 i harmonogram wprowadzania zmian” (wersja 1.1 z dnia 1 stycznia 2014 r.) – opracowana przez NBP przy współudziale użytkowników wewnętrznych NBP.

NBP na wiosnę każdego roku wprowadza nową wersję systemu SORBNET2. W przypadku wprowadzania zmian w ramach SWIFT Release, tj. wprowadzania zmian zainicjowanych i opracowanych przez SWIFT, możliwe jest wprowadzenie zmian również w listopadzie danego roku.

Powyższe zasady zarządzania zmianami w systemie zostały przekazane uczestnikom do wiadomości i stosowania. Zgodnie z przyjętą procedurą współpracy, informacje o wprowadzanych w systemie planowanych zmianach przekazywane są uczestnikom z odpowiednim wyprzedzeniem (co najmniej półrocznym) pisemnie i poprzez skrzynkę mailową sorbnet2@nbp.pl oraz umieszczone są na stronie internetowej NBP w zakładce dedykowanej systemowi SORBNET2 zabezpieczonej hasłem.

Zmiany *ad hoc* w systemie mogą nastąpić w trakcie trwania dnia operacyjnego i mogą wynikać z wewnętrznych potrzeb operatora systemu, np. awarii systemu, lub nastąpić w związku z prośbą zgłoszoną przez uczestników, np. zmiana godzin granicznych realizacji zleceń (tzw. COT – *cut off time*). W obu przypadkach uczestnicy informowani są o zmianie zasad i procedur funkcjonowania systemu poprzez skrzynkę kontaktową sorbnet2@nbp.pl. Informacje przekazywane są wyłącznie do osób kontaktowych zgłoszonych przez uczestników na formularzu rejestracyjnym SORBNET2. Zasady postępowania w przypadku wystąpienia awarii systemu po stronie NBP oraz po stronie uczestników uregulowane są w Umowie SORBNET2.

Do publicznej wiadomości są podawane informacje nt. bieżącego funkcjonowania systemu SORBNET2 (w tym o wprowadzonych w nim zmianach) oraz danych statystycznych, które znajdują się w raportach umieszczanych na stronie internetowej NBP w materiale „Ocena funkcjonowania systemu płatniczego” oraz w materiale „Informacja o rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych”. Ponadto, informacje nt. zasad funkcjonowania systemu SORBNET2 są udzielane na bieżąco podmiotom, które są takimi informacjami zainteresowane.

Uczestnikom systemu (obecnym oraz przyszłym) udostępnione jest środowisko testowe (dla systemu SORBNET2 oraz modułu MMS2), w którym uczestnicy mogą wykonywać dowolne testy własne. Środowisko udostępnione jest codziennie, w dniach operacyjnych systemu SORBNET2, w określonych godzinach (9.00 – 16.00).

Podpisanie umowy SORBNET2 przez uczestnika oznacza zapoznanie się i przyjęcie przez uczestnika zasad funkcjonowania systemu. Umowa SORBNET2 określa sposób postępowania NBP w przypadku nieprzebrzegania przez uczestnika jej zapisów.

Rodzaj i wielkość opłat pobieranych przez NBP w systemie SORBNET2 reguluje uchwała w sprawie prowizji i opłat bankowych stosowanych przez NBP¹⁷ oraz zawarty w załączniku nr 5 do Umowy SORBNET2 wykaz prowizji i opłat opracowany na jej podstawie. Wykaz ten jest zamieszczony na stronie internetowej NBP, w zakładce System płatniczy/Infrastruktura systemu/Systemy płatności wysokokwotowych/SORBNET2. Dodatkowo udostępniany publicznie w oddziałach okręgowych NBP i przekazywany wszystkim uczestnikom systemu SORBNET2 i klientom NBP. Wzór umowy dostępny jest dla określonych użytkowników i umieszczony na stronie w zakładce dedykowanej systemowi SORBNET2 zabezpieczonej hasłem.

Każda zmiana dotycząca zakresu usług lub opłat, wprowadzona w systemie SORBNET2, realizowana jest w drodze sporządzenia aneksu do Umowy SORBNET2, które przekazywane są do uczestników z odpowiednim wyprzedzeniem, tj. dwa tygodnie kalendarzowe przed wejściem w życie nowych warunków. Podpisany przez uczestnika aneks jest dostarczany do NBP najpóźniej dzień przed wejściem w życie nowych warunków umowy. Aktualizowana jest również informacja o prowizjach i opłatach pobieranych przez NBP w związku z uczestnictwem w systemie SORBNET2 zamieszczona na stronie internetowej NBP.

Dane dotyczące funkcjonowania systemu SORBNET2 (oraz SORBNET) publikowane są na stronie www.nbp.pl w zakładce dotyczącej systemu płatniczego, w części „Dane i analizy” -> „Systemy płatności”. Strona internetowa www.nbp.pl w pełnym zakresie prowadzona jest w języku polskim, w skróconej wersji prowadzona jest również w języku angielskim (prezentuje w szczególności regulacje prawne i podstawowe dane statystyczne dotyczące systemu płatniczego).

¹⁷ Uchwała Nr 29/2014 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 5 czerwca 2014 r. w sprawie prowizji i opłat bankowych stosowanych przez Narodowy Bank Polski (z późn. zm.).

4. Wykaz ogólnodostępnych zasobów

Dokumentacja dotycząca systemu SORBNET2, która była wykorzystywana przy tworzeniu niniejszego dokumentu w zakresie ustaw i aktów prawnych NBP, jest publicznie dostępna. Na wyżej wymienione akty prawne składają się między innymi:

- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim,
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe,
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami.
- Uchwała Nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski,
- Zarządzenie nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych,
- Uchwała Nr 9/2015 Zarządu NBP z dnia 12 marca 2015 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków kredytem lombardowym oraz kredytem w ciągu dnia operacyjnego przez NBP”,
- Uchwała Nr 29/2014 Zarządu Narodowego Banku polskiego z dnia 5 czerwca 2014 r. w sprawie prowizji i opłat bankowych stosowanych przez Narodowy Bank Polski.

Uczestnictwo w systemie regulują umowy zawarte przez NBP z tymi podmiotami.

www.nbp.pl